

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2023 m. lapkritis

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	5
ANK 120 straipsnio 1 dalies taikymas	5
<i>Dėl atsiskaitymų su kreditoriais eiliškumo tvarkos pažeidimo</i>	5
ANK 290 straipsnio 2 dalies taikymas	6
<i>Dėl subjekto</i>	6
ANK 290 straipsnio 8 dalies, 29 straipsnio 2 dalies taikymas	6
<i>Dėl neteisėtai sumedžioti gyvūno gabenimo</i>	6
<i>Dėl transporto priemonės konfiskavimo</i>	7
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	8
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	8
BK 2 straipsnio 6 dalies taikymas	8
<i>Dėl non bis in idem principo taikymo</i>	8
BK 20 straipsnio 2 dalies taikymas	9
<i>Dėl juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės</i>	9
BK 72 straipsnio 5 dalies taikymas	10
<i>Dėl turto dalies vertės konfiskavimo</i>	10
<i>Dėl turto konfiskavimo bendrininkavimo atveju</i>	11
BK 95 straipsnio taikymas	11
<i>Dėl BK 95 straipsnio galiojimo laiko atžvilgiu</i>	11
BK 168 straipsnio 1 dalies taikymas	12
<i>Dėl informacijos apie asmens privatų gyvenimą</i>	12
BK 223 straipsnio 1 dalies taikymas	12
<i>Dėl buhalterinės apskaitos dokumentų nesaugojimo keičiantis ūkio subjekto vadovui</i>	12
BK 226 straipsnio 2 dalies taikymas	13
<i>Dėl prekybos poveikiu rajono savivaldybės merui įgyvendinant jam priskirtas funkcijas</i>	13
BK 226 straipsnio 3 dalies taikymas	14
<i>Dėl prekybos poveikiu per tarpininką požymių</i>	14
BK 228 straipsnio 2 dalies taikymas	14
<i>Dėl didelės neturtinės žalos ir turtinės naudos siekimo</i>	14
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo laikymasis	15
BPK 20 straipsnio 1–4 dalių nuostatų laikymasis	15
<i>Dėl slaptų tyrimo veiksmų metu gautų duomenų vertinimo</i>	15
BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatų laikymasis	16
<i>Dėl asmens, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės, parodymų vertinimo</i>	16
<i>Dėl mažamečio asmens parodymų vertinimo</i>	17
BPK 111 straipsnio 1 dalies, 115 straipsnio 1 dalies nuostatų laikymasis	19
<i>Dėl civilinio ieškovo tinkamumo ir non bis in idem principo, sprendžiant nusikalstamais veiksmais padarytos turtinės žalos atlyginimą, pažeidimo</i>	19
BPK 329 straipsnio 3 punkto, 303 straipsnio 2 dalies, 307 straipsnio 1 dalies nuostatų laikymasis	20
<i>Dėl apeliacinės instancijos teismo pareigos priimti naują nuosprendį, kai panaikinamas pirmosios instancijos teismo nuosprendis, kuriuo baudžiamoji byla nutraukta</i>	20
III. CIVILINĖS BYLOS	21
Teisė į privatų gyvenimą	21
<i>Dėl asmens teisės būti pamirštam ir žiniasklaidos teisės skleisti informaciją santykio</i>	21
Daiktinė teisė	22
<i>Dėl teisės naudotis individualių namų kvartale nustatytu kelio servitutu</i>	22
<i>Dėl pagrindinio ir antraeilio daikto</i>	23
Sutarčių teisė	24
<i>Dėl pagal nuomininko poreikius įrengiamų patalpų nuomos sutarties kvalifikavimo</i>	24
Nemokumo teisė	25
<i>Dėl galimybės kasacine tvarka skųsti teismo nutartį dėl bankroto proceso vykdymo ne teismo tvarka</i>	25

<i>Dėl fizinio asmens bankroto bylos pabaigos ir nutraukimo</i>	25
Civilinio proceso teisė.....	26
<i>Dėl procesinių dokumentų įteikimo atsakovui.....</i>	26
<i>Dėl teismo priimto siurprizinio sprendimo</i>	27
<i>Dėl nutarties, kuria patenkintas pareiškimas dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo, apskundimo</i>	28
<i>Dėl nutarties, kuria išspręstas tarptautinės jurisdikcijos klausimas, apskundimo.....</i>	28
Vykdymo procesas.....	29
<i>Dėl antstolio teisės į atlygį ir jo dydį</i>	29
Viešieji pirkimai	30
<i>Dėl reikalavimų pirkimo objektui atitikties nediskriminavimo ir lygiateisiškumo principams</i>	30

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 120 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl atsiskaitymų su kreditoriais eiliškumo tvarkos pažeidimo

Šioje administracinio nusižengimo byloje bendrovės vadovas buvo nubaustas pagal ANK 120 straipsnio 1 dalį už tai, kad, žinodamas apie bendrovės skolą valstybės biudžetui, neužtikrino, jog būtų laikomasi CK 6.930¹ straipsnyje nustatytos imperatyvios atsiskaitymų eiliškumo tvarkos, – bendrovė pirmenybę teikė atsiskaitymams su kitais kreditoriais ir taip pažeidė kreditorės Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – VMI) teises. Administracinėn atsakomybėn patraukto asmens atstovas prašyme atnaujinti administracinio nusižengimo bylą teigė, kad šiuo atveju CK 6.930¹ straipsnio nuostatos netaikytinos, nes bendrovė turėjo pakankamai lėšų atsiskaitymams su kreditoriais, buvo pelninga, likvidi ir sąmoningai neatsiskaitė su VMI.

Teisėjų kolegija išaiškino, kad skolininko atliktas mokėjimas gali būti pripažįstamas pažeidžiančiu CK 6.930¹ straipsnio imperatyvų reikalavimą tik esant dviejų sąlygų visumai: pirma, sprendžiant, ar skolininko atliktas mokėjimas pažeidžia CK 6.930¹ straipsnyje įtvirtintą imperatyvą, turi būti nustatyta, kad skolininkas atsiskaitymo metu neturi pakankamai lėšų visiems pareikštiems reikalavimams patenkinti; nustatant šią aplinkybę, būtina įvertinti skolininko turimas lėšas grynaisiais ir negrynaisiais pinigais atlikto ginčijamo atsiskaitymo momentu, taip pat pareikštų reikalavimų skolininkui tuo pačiu momentu apimtį; antra, turi būti nustatyta, kad skolininkas atliko mokėjimą pažeisdamas CK 6.930¹ straipsnio 1 ar 2 dalyje nustatytą eiliškumą, t. y. turi būti nustatyta, ar egzistuoja pirmesnės eilės kreditoriai, kaip jie įvardijami šioje CK normoje, palyginti su kreditoriumi, kuriam atliktas mokėjimas yra ginčijamas.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nustatė, kad šią administracinio nusižengimo bylą nagrinėję teismai įvertino bendrovės turimas lėšas grynaisiais ir negrynaisiais pinigais atliktų atsiskaitymų su kitais kreditoriais momentu, VMI pareikštų reikalavimų bendrovei tuo pačiu momentu apimtį ir padarė pagrįstą išvadą, jog bendrovė atsiskaitymų metu iš tiesų patyrė laikinų finansinių sunkumų ir neturėjo pakankamai lėšų visiems pareikštiems reikalavimams patenkinti. Nepaisant to, turėdama nuolatinę mokestinę nepriemoką ir negalėdama padengti visų savo turtinių išsipareigojimų VMI, bendrovė per daugiau nei metus laiko įvykdė atsiskaitymus su žemesnės eilės nei VMI kreditoriais už 182 832,31 Eur, o VMI buvo pervesta tik 6,51 procento bendrovės kreditoriams bendrai sumokėtos sumos. Teisėjų kolegijos nuomone, apylinkės ir apygardos teismai pagrįstai konstatavo, kad bendrovė savo išsipareigojimų VMI pagal sudarytas mokestinės paskolos sutartis absoliučiai nevykdė, neatlikusi nė vienos įmokos ir toliau atsiskaitinėjo su kitais kreditoriais, todėl dėl sutarčių sąlygų nesilaikymo šios sutartys buvo nutrauktos, o bendrovės vadovas administracinėn atsakomybėn buvo patrauktas tik dėl tų bendrovės mokestinių prievolių, kurių mokėjimo terminas jau buvo suėjęs.

Kartu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad, traukiant asmenį administracinėn atsakomybėn pagal ANK 120 straipsnio 1 dalį, nepakanka nustatyti vien tik CK 6.930¹ straipsnio nuostatų nesilaikymo (pažeidimo) fakto, turi būti nustatyta ir asmens kaltė dėl šio nusižengimo padarymo. Pagal ANK 120 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto nusižengimo esmę kaltė dėl jo padarymo gali pasireikšti tik sąmoningu veiksniu – tyčia, t. y. kai asmuo, sąmoningai nesilaikydamas kreditorių reikalavimų tenkinimo eilės ir tvarkos, pažeidžia kreditorių teises. Aptariamu atveju bendrovės vadovas nurodė, kad atsiskaitydamas su tiekėjais bei už įrangos remontą pirmiau nei su VMI jis siekė užtikrinti bendrovės veiklos tęstinumą, saugojo ją nuo žlugimo, tačiau teisėjų kolegija pažymėjo, jog CK 6.930¹ straipsnio 1 dalies norma yra imperatyvi, tai reiškia, kad teisės subjektas negali pasirinkti kitokio elgesio varianto. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nustatė, kad bendrovės vadovas, žinodamas apie bendrovės išiskolinimą VMI ir kad bendrovės turimų lėšų nepakanka visiems pareikštiems reikalavimams patenkinti, turėdamas galimybę sumažinti bendrovės mokestinę nepriemoką valstybės biudžetui, to nedarė, sąmoningai neatsiskaitė su VMI, o atsiskaitė su kitais kreditoriais, t. y. veikė tyčia.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija administracinėn atsakomybėn patraukto asmens atstovo prašymą atmetė ir apygardos teismo nutarimą paliko galioti be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 14 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-36-495/2023

ANK 290 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl subjekto

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje asmuo buvo nubaustas pagal ANK 290 straipsnio 2 dalį už tai, kad, būdamas medžiotojų būrelio pirmininkas, medžioklės sezono metu medžioklės plotų vienetė neatliko medžiojamųjų gyvūnų apskaitos pagal pėdsakus sniege, taip pažeidė Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. birželio 27 d. įsakymu Nr. 258, (toliau – Medžioklės taisyklės) 42¹ punkto reikalavimus. Administracinėn atsakomybėn patraukto asmens atstovas prašyme atnaujinti administracinio nusižengimo bylą nurodė, kad jo atstovaujamasis nėra tinkamas šio byloje nagrinėjamo administracinio nusižengimo subjektas, nes jis nėra medžioklės plotų naudotojas, o už medžiojamųjų gyvūnų apskaitą pagal pėdsakus sniege yra atsakingi medžioklės plotų naudotojai, bet ne medžiotojų būrelių pirmininkai, medžiotojų būrelių valdybų pirmininkai ar valdybų nariai.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad negali būti daroma atskirtis tarp medžiotojų būrelio, kaip medžioklės plotų naudotojo, bei administracinėn atsakomybėn patraukto asmens pareigos atlikti medžiojamųjų gyvūnų apskaitą Medžioklės taisyklių 42¹ punkto kontekste, taip iš esmės menkinant šio asmens, kaip valdybos organo nario, vaidmenį. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, kad medžiotojų būrelio, t. y. ribotos civilinės atsakomybės viešojo juridinio asmens, kurio teisinė forma yra asociacija, valdymo organas – sudėtinė ir neatskiriama juridinio asmens dalis, per jį juridinis asmuo funkcionuoja, įgyvendindamas savo teises bei vykdydamas pareigas. Dėl šios priežasties dalį teisių ir pareigų juridinio asmens valdymo organai įgyja įstatymo pagrindu. Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymo 9 straipsnio 3 dalies 10 punkte nurodyta, kad valdymo organas yra atsakingas už Asociacijų įstatyme ir asociacijos įstatuose nustatytų pareigų atlikimą. Be kita ko, medžiotojų būrelio įstatuose yra įrašyta viena iš tokių pareigų, tai yra organizuoti ir vykdyti laukinių žvėrių apskaitą, nustatyta tvarka Aplinkos apsaugos agentūrai rengti ataskaitas. Taigi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nusprendė, kad administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo, būdamas medžiotojų būrelio, kaip medžioklės plotų naudotojo, valdymo organo, t. y. būrelio valdybos, narys ir pirmininkas, turintis teisę atstovauti šiam juridiniam asmeniui ir kontroliuoti veiklą, privalėjo imtis aktyvių veiksmų, vykdamas valdymo organo išorinę funkciją, kad būtų įgyvendinta Medžioklės taisyklių 42¹ punkte nustatyta pareiga, kurios įvykdymas yra tiesiogiai priklausomas nuo ją įgyvendinti turinčių valdymo organų narių veikimo ar neveikimo.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija administracinėn atsakomybėn patraukto asmens atstovo prašymą atmetė ir apygardos teismo nutarimą paliko galioti be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-35-648/2023

ANK 290 straipsnio 8 dalies, 29 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl neteisėtai sumedžiotų gyvūnų gabenimo

Šioje administracinio nusižengimo byloje asmuo buvo nubaustas pagal ANK 290 straipsnio 1 ir 8 dalis už tai, kad, sumedžiojęs stirmos patiną, šį gabeno į ūkinį pastatą, neišveždamas iš medžioklės plotų vieneto, ir pradėjo gyvūno dorojimą, tinkamai neužpildęs medžioklės lapo.

ANK 290 straipsnio 8 dalyje nustatyta administracinė atsakomybė už tris alternatyvias įstatymo uždraustas veikas: gyvūno, kurį sumedžioti medžiotojas neturi teisės, sumedžiojimą arba neteisėtai sumedžiotų gyvūnų gabenimą, arba neteisėtai sumedžiotų gyvūnų dorojimą. Administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo ir jo atstovas prašymu atnaujinti administracinio

nusižengimo bylą ginčijo apeliacinės instancijos teismo išvadą dėl alternatyvaus administracinio nusižengimo objektyviojo požymio – neteisėtai sumedžiotą gyvūną gabenimo.

Pasisakydama dėl sumedžiotą gyvūną neteisėtumo nustatymo momento, teisėjų kolegija įvertino tai, kad medžiotojų klubo medžioklės plotų vienetu administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo sumedžiojo suaugusį stirnos patiną ir jį nuo sumedžijimo vietos iki ne tam skirtos doroti patalpos (ūkinės paskirties patalpos) gabeno jam priklausančio automobilio bagažinėje; administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo sumedžiotą stirnos patiną iš medžioklės plotų vieneto, kuriame jį sumedžiojo, neišvežė; ūkinės paskirties patalpose, į kurias sumedžiotas gyvūnas buvo atvežtas, administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo pradėjo sumedžiotą gyvūną doroti, prieš tai neįrašęs duomenų apie sumedžiotą suaugusį stirnos patiną į medžioklės lapą. Šių aplinkybių kontekste Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nusprendė, kad stirnos patinas turėjo būti laikomas sumedžiotu neteisėtai nuo jo dorojimo momento. Teisėjų kolegija nurodė, kad administracinėn atsakomybėn patrauktam asmeniui nebuvo inkriminuotas gyvūno, kurį sumedžioti šis neturėjo teisės, sumedžijimas (ANK 290 straipsnio 8 dalis), t. y. medžioklė vyko Medžioklės taisyklėse nustatytais leistiniais terminais, leistinu būdu, turint medžioklės lapą. Dėl to gabenimo metu sumedžiotas gyvūnas vis dar buvo laikomas sumedžiotu teisėtai Medžioklės taisyklių 22 punkto prasme. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad veika – neteisėtai sumedžiotą gyvūną gabenimas – sumedžiojus gyvūną, kurio medžioklė nėra limituojama, gali būti inkriminuota tais atvejais, jei medžiotojas, neturintis teisės sumedžioti tokį gyvūną, jį neteisėtai sumedžioja, po to gyvūną gabena iš sumedžijimo vietos arba medžiotojas, turintis teisę sumedžioti gyvūną, jį teisėtai sumedžioja, tačiau sumedžiotą gyvūną išveža iš medžioklės plotų vieneto, kuriame jis sumedžiotas, prieš tai neįrašius duomenų apie gyvūną medžioklės lape. Sumedžiojus gyvūną, kurio medžioklė yra limituojama, neteisėtai sumedžiotą gyvūną gabenimas, teisėjų kolegijos nuomone, gali būti inkriminuotas tada, kai sumedžiotas gyvūnas pradamas gabenti iš sumedžijimo vietos, prieš tai apie jį neįrašius medžioklės lape.

Aptariamam atveju apygardos teismas, sprenddamas inkriminuoto neteisėtai sumedžiotą gyvūną gabenimo pagrįstumo klausimą, medžioklės neteisėtumo, padarant žalą gamtai, pradžios momentą susiejo su faktiniu sumedžiotą stirnos patiną išgabenimu iš sumedžijimo vietos, t. y. rėmėsi duomenų į medžioklės lapą įrašymo tvarka, nustatyta gyvūnams, kurių medžioklė yra limituojama. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo vertinimu, apygardos teismas, netinkamai pritaikęs Medžioklės taisyklių 22 punkto nuostatas, nepagrįstai konstatavo administracinėn atsakomybėn patraukto asmens veikoje esant ANK 290 straipsnio 8 dalyje nustatyto administracinio nusižengimo dėl neteisėtai sumedžiotą gyvūną gabenimo požymius. Tai tinkamai padarė apylinkės teismas.

Dėl transporto priemonės konfiskavimo

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje, nenustačius veikos – neteisėtai sumedžiotą gyvūną gabenimo – požymių, kilo klausimas, ar šiuo atveju privalomas transporto priemonės konfiskavimas, nes, pagal ANK 290 straipsnio 18 dalį, už šio straipsnio 8 dalyje nustatytą administracinį nusižengimą privaloma skirti administracinio nusižengimo padarymo įrankių, transporto priemonių, kurios buvo panaudotos gyvūnams sumedžioti ir (ar) sumedžiotiems gyvūnams gabenti, ir kitų administracinio nusižengimo padarymo priemonių konfiskavimą.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad gyvūno sumedžijimo neteisėtumo konstatavimas dėl to, kad prieš dorojimą nebuvo tinkamai užpildytas medžioklės lapas, savaime nenulemia gyvūno nušovimo bei gabenimo neteisėtumo. Tačiau tiek ginklais, tiek kita medžioklės įranga, automobiliu yra sudaromos materialios neteisėtų veiksmų, t. y. dorojimo, prielaidos ir palengvinamas tokių veiksmų padarymas. Aptariamam atveju, be medžioklės proceso etapų, kaip gyvūno sumedžijimas ir gabenimas, nebūtų įmanomi ir dorojimo veiksmai. Dėl to, vertinant medžioklę kaip vientisą procesą, asmens veikoje nustatčius veikos – neteisėtai sumedžiotą gyvūną dorojimo – požymius, administracinio nusižengimo įrankiais ir priemonėmis pripažintini daiktai, kurie buvo naudoti visame medžioklės procese iki uždraustos veikos padarymo.

Teisėjų kolegija nustatė, kad sumedžiotas stirninas iš sumedžijimo vietos į dorojimo vietą buvo atgabentas automobiliu. Akivaizdu, kad, panaudojant automobilį, sumedžiotas gyvūnas buvo

nuvežtas doroti ne į tam skirtą vietą, o į privačią teritoriją, taip apsunkinant medžioklės teisėtumo kontrolę bei sudarant prielaidas pradėti gyvūno dorojimą prieš tai tinkamai neužpildžius medžioklės lapo. Dėl to Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nusprendė, kad automobilis laikytinas administracinio nusižengimo, nustatyto ANK 290 straipsnio 8 dalyje, padarymo priemone ir turi būti konfiskuojamas (ANK 290 straipsnio 18 dalis).

Kita vertus, teisėjų kolegija, vadovaudamasi konstituciniu proporcingumo principu, kurio būtina laikytis skiriant administracines nuobaudas, administracinio poveikio priemones, įvertinusi visumą aplinkybių, konstatavo, kad šiuo atveju yra pagrindas taikyti ANK 34 straipsnio 6 dalies nuostatas ir administracinio poveikio priemones (transporto priemonės konfiskavimo) neskirti. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad ANK 290 straipsnio 8 dalyje nustatytas administracinis nusižengimas – neteisėtai sumedžioti gyvūno dorojimas – apžvelgiamoje byloje pasireiškė medžioklės lapo pildymo tvarkos pažeidimu, tai rodo mažesnę veikos pavojingumą. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į dviprasmišką institucijos pareigūnų poziciją: įvykio vietoje nustatę, kad abu sumedžioti gyvūnai dar neįrašyti į medžioklės lapą, pareigūnai nusprendė leisti duomenis apie sumedžiotą, bet nepradėtą doroti gyvūną įrašyti naujame medžioklės lape, o dėl pradėto doroti gyvūno pradėjo administracinio nusižengimo teiseną.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas panaikino apygardos teismo nutarties dalį, kuria panaikinta apylinkės teismo nutarimo dalis dėl administracinio nusižengimo teisenos pagal ANK 290 straipsnio 8 dalį dėl neteisėtai sumedžioti gyvūno gabenimo administracinėn atsakomybėn patrauktam asmeniui nutraukimo ir transporto priemonės nekconfiskavimo; pakeitė apylinkės teismo nutarimo dalį dėl transporto priemonės nekconfiskavimo, nurodydamas, kad administracinio poveikio priemonė – turto konfiskavimas – neskirtina vadovaujantis ANK 34 straipsnio 6 dalimi.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 29 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-39-648/2023

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 2 straipsnio 6 dalies taikymas

Dėl non bis in idem principo taikymo

Kasatoriai nesutiko su apeliacinės instancijos teismo sprendimu nutraukti asmens baudžiamąją bylą, nustačius, kad jis pagal BK 165 straipsnio (neteisėtas asmens būsto neliečiamumo pažeidimas) 1 dalį buvo nuteistas už iš esmės tuos pačius veiksmus, už kuriuos jis buvo nubaustas administracine tvarka pagal ANK 518 straipsnio (savavaldžiavimas) 1 dalį.

Aptariamoje baudžiamojoje byloje nustatyta, kad pagal nukentėjusiosios 2019 m. lapkričio 26 d. pareiškimą asmeniui 2019 m. gruodžio 16 d. buvo surašytas administracinio nusižengimo protokolas su administraciniu nurodymu pagal ANK 518 straipsnio 1 dalį dėl to, kad jis 2019 m. rugpjūčio mėn. savavališkai užėmė nukentėjusiosios buto naudojamas rūšio patalpas. Bauda buvo sumokėta 2019 m. gruodžio 18 d. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad, įvykdžius administracinį nurodymą, administracinio nusižengimo teiseną pasibaigė (ANK 610 straipsnio 5 dalis), o įvykdytas administracinis nurodymas laikytinas galutiniu sprendimu (lot. *res judicata*) *non bis in idem* (dvigubo nubaudimo draudimo) principo kontekste. Nukentėjusioji 2020 m. vasario 3 d. vėl pateikė tapatų skundą, papildomai nurodydama, kad net ir po nubaudimo asmuo toliau naudojasi jai priklausančiu turtu. Apylinkės teismo 2022 m. rugpjūčio 11 d. nuosprendžiu asmuo buvo nuteistas pagal BK 165 straipsnio 1 dalį.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad dviem nukentėjusiosios skundais (pareiškimais) buvo inicijuotas procesas dėl jos naudojamo rūšio patalpos užėmimo, todėl *non bis in idem* klausimo kontekste yra aktualūs du laikotarpiai: 1) nuo faktinio rūšio užėmimo (nuo 2019 m. rugpjūčio 1 d. iki 2019 m. lapkričio 26 d.) iki administracinio nurodymo įvykdymo (2019 m. gruodžio 18 d.); 2) nuo

administracinio nurodymo įvykdymo (2019 m. gruodžio 18 d.) iki 2021 m. rugsėjo 14 d., kai rūšys buvo gražintas. Teisėjų kolegija nurodė, kad kaltinime suformuluotos veikos faktinės aplinkybės yra iš esmės tapačios administracinio nusižengimo protokole išdėstytoms aplinkybėms. Asmuo, kuriam baudžiamoji byla nutraukta, administracine tvarka buvo nubaustas už pirmąjį laikotarpį, kai realiai atliko veiksmus, be kurių rūšio užėmimas nebūtų įmanomas, t. y. ir už patekimą į rūšį, nupjovus durų spyną (įsibrovimą), ir už daiktų išnešimą, ir už naudojimąsi rūšiu. Tai, kad administracinio nusižengimo protokole šie veiksmai detalčiai neaptarti, teisėjų kolegijos nuomone, nereiškia, kad yra galima taikyti dvi skirtingas teisinės atsakomybės rūšis už iš esmės tapačius veiksmus, kuriais buvo pasiektas asmens, kuriam baudžiamoji byla nutraukta, tikslas – rūšio užvaldymas ir naudojimas juo. Taigi kasacinis teismas nusprendė, kad šis asmuo už savavališką rūšio užėmimą pirmuoju laikotarpiu buvo nubaustas administracine tvarka, jam administracinio nusižengimo teiseną yra pasibaigusi, dėl to pakartotinai už šiuo laikotarpiu atliktus veiksmus jis negalėjo būti persekiojamas baudžiamąja tvarka.

Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad *non bis in idem* principas nebūtų pažeistas, jeigu asmuo, kuriam baudžiamoji byla nutraukta, būtų persekiojamas ir nubaustas už tolesnį naudojimąsi rūšiu po administracinio nurodymo įvykdymo (to siekė nukentėjusioji 2020 m. vasario 3 d. skundu). Tačiau nėra pagrindo daryti išvadą, jog tolesnis naudojimas rūšiu yra nusikaltimas pagal BK 165 straipsnio 1 dalį, nes asmens, kuriam baudžiamoji byla nutraukta, tikslas buvo užvaldyti ir naudoti kaip savą nukentėjusiajai priklausančią rūšio patalpą, jo veiksmai nebuvo nukreipti į privatų nukentėjusiosios gyvenimą. Be to, šis asmuo už įsibrovimą į rūšį jau buvo nubaustas pagal ANK 518 straipsnį, o tolesnis naudojimas rūšio patalpa, teisėjų kolegijos vertinimu, nėra nusikalstamos veikos sudėties objektyviosios pusės požymis, antra, kaltinime nebuvo suformuluotos aplinkybės, rodančios, kad asmuo, kuriam baudžiamoji byla nutraukta, buvo kaltinamas atlikęs neteisėtus veiksmus, t. y. toliau naudojėsis užvaldytu rūšiu po administracinio nurodymo įvykdymo, nes naudojimosi laikotarpis nebuvo nurodytas.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad šioje situacijoje nėra pagrindo daryti išvadą, jog buvo padaryta šiurkšti klaida, kuri lėmė netinkamos atsakomybės rūšies taikymą, ir kad buvo padarytas akivaizdus teisingumo principo pažeidimas, nes, pirma, apeliacinės instancijos teismas motyvuotai konstatavo, jog asmens, kuriam baudžiamoji byla buvo nutraukta, veiksmuose nėra nusikaltimo, nurodyto BK 165 straipsnio 1 dalyje, sudėties; antra, nėra pagrindo manyti, kad administracinė atsakomybė susiklosčiusioje situacijoje buvo neadekvati. Svarbu ir tai, kad asmuo, kuriam baudžiamoji byla nutraukta, klydo manydamas, jog turi teisę į nukentėjusiosios disponuojamą rūšį. Šią jo klaidą lėmė duomenys, gauti iš VĮ Registrų centro (nebuvo nurodyta, kad nukentėjusiosios motinai priklausantis butas turi priklausinį – rūšį), jais abejoti asmuo, kuriam baudžiamoji byla nutraukta, neturėjo pagrindo. Kita vertus, tai nešalina jo atsakomybės už savavališką rūšio užėmimą, už tai jis buvo nubaustas administracine tvarka.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas nukentėjusiosios ir jos atstovo bei prokuroro kasacinius skundus atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-237-594/2023

BK 20 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės

Kasaciniame skunde nuteisto juridinio asmens politinės partijos „Tvarka ir teisingumas“ atstovas ir gynėjas, be kita ko, teigė, kad teismai netinkamai taikė politinei partijai „Tvarka ir teisingumas“ BK 20 straipsnio 2 dalį bei 184 straipsnio 2 dalį ir 20 straipsnio 2 dalį bei 300 straipsnio 1 dalį, nes partija nuteista dėl R. A. R. veiksmų, kurie kvalifikuoti kaip kurstymas padaryti šias veikas, o politinė partija kaip juridinis asmuo negali būti kurstytoja. R. A. R. ir politinės partijos „Tvarka ir teisingumas“ veikos kvalifikuotos pagal skirtingas normas, todėl nenustatytas objektyvus baudžiamosios atsakomybės pagrindas.

Teisėjų kolegija nurodė, kad, pagal BK 20 straipsnio 5 dalį, juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė nepašalina fizinio asmens, kuris padarė, organizavo, kurstė arba padėjo padaryti nusikalstamą veiką, baudžiamosios atsakomybės. Juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės už jo naudai arba jo interesais fizinio asmens padarytą, organizuotą, kurstytą ar padėtą padaryti nusikalstamą veiką nepašalina fizinio asmens baudžiamoji atsakomybė, taip pat tai, kad fizinis asmuo už šią veiką atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės arba jis nėra traukiamas atsakomybėn dėl kitų priežasčių. Be to, iš cituojamos teisės normos turinio matyti, kad juridinio asmens atsakomybė galima ne tik už fizinio asmens kaip vykdytojo veiksmus, bet ir už kurstymą.

Teisėjų kolegija pažymėjo ir tai, kad juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė yra išvestinė iš fizinio asmens atsakomybės. Taigi, BK 20 straipsnio prasme juridiniam ir fiziniam asmeniui gali ir turi būti taikoma baudžiamoji atsakomybė už vieną ir tą pačią nusikalstamą veiką, kurią padaro fizinis asmuo. Juridinio asmens atsakomybei bendrininkavimo institutas netaikomas, nes juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė yra išvestinė iš fizinio asmens atsakomybės. Juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės specifika lemia tai, kad juridinis asmuo nusikalstamą veiką padaro (realizuoja) per fizinį asmenį, kuris veikia juridinio asmens naudai ar interesais. Be to, BK bendrosios dalies 24, 25 straipsniuose įtvirtintos bendrininkavimo formos ir bendrininkų rūšys savaime, jei jos nėra tiesiogiai nurodytos BK specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje, nėra būtinieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai. Teisėjų kolegija išaiškino, kad, vertinant byloje aktualių BK 184 straipsnio 2 dalyje ir 300 straipsnio 1 dalyje nurodytų nusikalstamų veikų sudėtis, bendrininkavimo formos ir bendrininkų rūšys nėra būtinieji šių nusikalstamų veikų sudėčių požymiai.

Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į tai, kad juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė yra išvestinė iš fizinio asmens atsakomybės ir juridinio asmens atsakomybei bendrininkavimo institutas negali būti taikomas, konstatavo, jog nėra pagrindo teigti, kad juridinis asmuo – politinė partija „Tvarka ir teisingumas“ – yra nuteistas už kitokias, nei nuteistas fizinis asmuo R. A. R., nusikalstamas veikas. Tai, kad juridinio asmens politinės partijos „Tvarka ir teisingumas“ nusikalstamos veikos kvalifikuotos be nuorodos į BK 24 straipsnio 5 dalį, savaime nepaneigia, kad juridiniam asmeniui pritaikyta baudžiamoji atsakomybė už tas pačias nusikalstamas veikas, kurias padarė fizinis asmuo – R. A. R. Iš žemesnės instancijos teismų nuosprendžių aprašomųjų dalių matyti, kad tiek nuteistojo R. A. R., tiek nuteisto juridinio asmens politinės partijos „Tvarka ir teisingumas“ veiksmuose nustatyti tie patys būtinieji nusikalstamų veikų, įtvirtintų BK 184 straipsnio 2 dalyje ir 300 straipsnio 1 dalyje, požymiai ir tie patys teisiškai reikšmingi faktai (lot. *idem factum*).

Dėl to teisėjų kolegija padarė išvadą, kad byloje yra nustatytas objektyvus politinės partijos „Tvarka ir teisingumas“ baudžiamosios atsakomybės pagrindas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-168-594/2023

BK 72 straipsnio 5 dalies taikymas

Dėl turto dalies vertės konfiskavimo

Prokuroras kasaciniu skundu nesutiko su apeliacinės instancijos teismo sprendimu taikant BK 72 straipsnio 5 dalies nuostatas konfiskuoti iš kaltininko tik nedidelę dalį konfiskuotino turto (automobilio, kurio vertė 65 310 Eur) vertės, t. y. 15 000 Eur, ir prašė palikti pirmosios instancijos teismo sprendimą išieškoti valstybei konfiskuotino turto vertės dalį atitinkančią pinigų sumą – 35 000 Eur.

Teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismo išvada išieškoti iš kaltininko mažesnę automobilio vertės dalį atitinkančią pinigų sumą yra nemotyvuota ir nepagrįsta byloje nustatytais aplinkybėmis bei paremta formaliu ir deklaratyviu bylos aplinkybių vertinimu. Viena vertus, apeliacinės instancijos teismas pabrėžė būtinybę, nustatant konfiskuojamo turto vertės dalį atitinkančios pinigų sumos dydį, atsižvelgti į kaltininko turtinę padėtį, jo teigiamą charakteristiką, išlaikomų šeimos narių gerovę; kita vertus, šis teismas aptariamoje byloje nustatytų konkrečių šiam klausimui išspręsti turinčių reikšmės aplinkybių neanalizavo ir nevertino. Kasacinis teismas pažymėjo, kad būtent pirmosios instancijos teismas, nustatydamas iš kaltininko išieškotiną

konfiskuotino turto (automobilio) vertės dalį atitinkančią pinigų sumą – 35 000 Eur, įvertino visas turinčias reikšmės aplinkybes, tiek susijusias su kaltininko asmenybe, turtine bei šeimine padėtimi, tiek kitas aplinkybes, ir nenustatė, kad tokio dydžio pinigų sumos konfiskavimas iš kaltininko pažeistų teisingumo ir proporcingumo principus. Priešingai, šis teismas pateikė išsamius argumentus, kodėl nusprendė, kad visos automobilio vertės išieškojimas iš kaltininko būtų akivaizdžiai neproporcinga teisinė priemonė. Pirmosios instancijos teismas atkreipė dėmesį ir į tai, kad automobilį naudoja bendrovė, kuriai vadovauja kaltininkas. Taigi, nesant teisinės galimybės automobilio konfiskuoti, automobilis po teismo nuosprendžio priėmimo ir toliau liko valdomas kaltininko kaip bendrovės direktoriaus. Teisėjų kolegija nurodė, kad ši aplinkybė dar labiau sustiprina prevencinę pirmosios instancijos teismo nustatytos automobilio vertės dalies konfiskavimo reikšmę. Kasacinis teismas nusprendė, kad pagal byloje nustatytas aplinkybes nėra pagrindo daryti išvadą, jog pirmosios instancijos teismo paskirtas automobilio vertės dalį atitinkančios pinigų sumos konfiskavimas yra neproporcinga baudžiamojo poveikio priemonė, neatitinkanti teisingos viešojo intereso poreikių ir asmens teisių pusiausvyros, varžanti jį labiau, negu reikia visuotinai svarbiems tikslams pasiekti.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija panaikino apygardos teismo nuosprendį ir apylinkės teismo nuosprendį paliko galioti be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-224-1073/2023

Dėl turto konfiskavimo bendrininkavimo atveju

Kasatorius nurodė, kad žemesnės instancijos teismai priėmė nepagrįstą sprendimą dėl paskirtos baudžiamojo poveikio priemonės – 23 820 Eur konfiskavimo solidariai iš abiejų nuteistųjų.

Teisėjų kolegija nurodė, kad žemesnės instancijos teismai be pagrindo nesivadovavo kasacinio teismo jurisprudencija, pagal kurią, jei siekdami nusikalstamos veikos rezultato dalyvavo keli bendrininkai, tačiau šio turto pas juos nerandama ir nenustatyta kiekvienam iš bendrininkų atitekusio turto dalis, teismas, vadovaudamasis BK 72 straipsnio 5 dalimi, tokio turto vertę atitinkančią pinigų sumą iš bendrininkų gali išieškoti lygiomis dalimis. Aptariamam atveju kaltininkų pasisavintas turtas (grynjieji pinigai) nebuvo surastas, o žemesnės instancijos teismai nenustatė, kokiomis dalimis du nuteistieji tarpusavyje pasidalijo apgaule įgytas bendrovės lėšas. Dėl to, nesant galimybės paimti konfiskuotiną turtą iš pačių nuteistųjų ir nenustačius kiekvienam iš bendrininkų atitekusios turto dalies, pirmosios instancijos teismas turėjo vadovautis BK 72 straipsnio 5 dalimi ir konfiskuotino turto vertę atitinkančią pinigų sumą (23 820 Eur) iš abiejų nuteistųjų išieškoti lygiomis dalimis po 11 910 Eur.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas atitinkamai pakeitė žemesnės instancijos teismų nuosprendžių dalis dėl baudžiamojo poveikio priemonės – turto konfiskavimo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-232-648/2023

BK 95 straipsnio taikymas

Dėl BK 95 straipsnio galiojimo laiko atžvilgiu

Apžvelgiamose baudžiamosiose bylose susidarė situacija, kai buvo priimti du įstatymai – griežtinantis baudžiamumą ir švelninantis. Prokuroras kasaciniuose skunduose teigė, kad abu šie įstatymai turėjo būti taikomi kartu, priešingu atveju būtų pažeistas BK vientisumas.

Teisėjų kolegija išaiškino, kad BK 95 straipsnio pakeitimas buvo priimtas po inkriminuojamų nusikaltimų padarymo, jis laikomas kitaip sunkinančiu nusikalstamas veikas padariusių asmenų teisinę padėtį, dėl to jo grįžtamasis taikymas negalimas (BK 3 straipsnio 3 dalis). Be to, įstatymų leidėjas, priimdamas šį įstatymą, jo grįžtamojo galiojimo nenustatė. Taigi šiais atvejais taikytina nusikalstamų veikų padarymo metu galiojusi BK 95 straipsnio redakcija, kuri už sunkaus nusikaltimo padarymą numatė 10 metų senaties terminą. Abiejų nuteistųjų bylos teismui buvo perduotos nagrinėti ne pagal veikų padarymo metu galiojusį baudžiamąjį įstatymą (BK 250 straipsnio 6 dalį), o pagal

vėliau priimtą jų atsakomybę švelninantį įstatymą (BK 250⁴ straipsnio 1 dalį), pagrįstai taikant BK 3 straipsnio 2 dalies nuostatas dėl švelnesnio įstatymo grįžtamosios galios. Kasacinis teismas nurodė, kad susidariusioje situacijoje, pritaikius atsakomybę švelninantį įstatymą, nuteistųjų padarytos veikos laikytinos sunkiais nusikaltimais, dėl to, taikant BK 95 straipsnį, apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senatis turėjo būti skaičiuojama pagal veikos padarymo metu galiojusią senaties skaičiavimo tvarką, nustačiusią, kad apkaltinamasis nuosprendis negali būti priimtas, jeigu praėjo dešimt metų, kai buvo padarytas sunkus nusikaltimas.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad abiejų instancijų teismai, taikydami BK 95 straipsnio (2004 m. liepos 5 d. įstatymo redakcija) nuostatas ir nutraukdami nuteistųjų bylas dėl BK 250⁴ straipsnio 1 dalyje nurodytos veikos, tinkamai pritaikė baudžiamojo įstatymo nuostatas, dėl to prokuroro kasacinius skundus atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-254-719/2023 ir Nr. 2K-255-719/2023

BK 168 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl informacijos apie asmens privatą gyvenimą

Šioje baudžiamojoje byloje buvo ginčijamas asmens nuteisimas, be kita ko, pagal BK 168 straipsnio 1 dalį dėl neteisėto kitų asmenų duomenų panaudojimo.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad baudžiamoji teisė yra paskutinė priemonė (lot. *ultima ratio*), todėl atsakomybė už BK 168 straipsnio 1 dalyje nurodytos veikos padarymą turėtų būti taikoma už pačius sunkiausius asmens privataus gyvenimo pažeidimus. Šioje byloje asmuo buvo pripažintas kaltu dėl to, kad tyčia neteisėtai, neturėdamas asmenų sutikimo, pasinaudojo šia informacija – asmens kodais, gimimo data, gyvenamosios vietos adresu, turimo nekilnojamojo turto adresu. Teisėjų kolegija nurodė, kad pirmiau nurodyti kitų žmonių duomenys, kuriais pasinaudojo nuteistasis be jų sutikimo, nors ir buvo susiję su atitinkamų asmenų privataus gyvenimo aspektais (tapatybė, gyvenamoji vieta), tačiau, atsižvelgiant į duomenų turinį, jų rinkimo tikslą (sieki įtvirtinti tikrovės neatitinkančius duomenis apie bendrovės valdymo struktūros pakeitimą ir valdybos narių paskyrimą), šie duomenys neatskleidė jautrios ir detalios informacijos apie privatų konkrečių asmenų gyvenimą. Svarbu ir tai, kad tik vienu atveju buvo nustatyta, koku būdu informacija buvo surinkta, o kitais atvejais tai nebuvo nustatyta. Taip pat nenustatyta, kad informacija būtų buvusi surinkta privatumą ribojančiais, paprastai teismo sankcijos reikalaujančiais būdais. Nuteistojo turima informacija nebuvo panaudota svarbiems asmens privataus gyvenimo aspektams atskleisti. Kasacinio teismo nuomone, labai svarbu ir tai, kad visi asmenys, apie kuriuos surinkta informacija pasinaudojo nuteistasis, pareiškė, jog dėl šio asmens veiksmų nei fizinė, nei turtinė ar neturtinė žala jiems nebuvo padaryta.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija panaikino apylinkės ir apygardos teismų nuosprendžių dalis dėl asmens nuteisimo pagal BK 168 straipsnio 1 dalį bei bausmių subendrinimo ir šią baudžiamosios bylos dalį nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-252-654/2023

BK 223 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl buhalterinės apskaitos dokumentų nesaugojimo keičiantis ūkio subjekto vadovui

Buvęs bendrovės vadovas kasaciniu skundu nesutiko su jo nuteisimu pagal BK 223 straipsnio 1 dalį už buhalterinės apskaitos dokumentų nesaugojimą. Jo teigimu, pareiga tinkamai įforminti apskaitos dokumentų perdavimą ir tinkamai organizuoti patį perdavimą teko naujai paskirtam bendrovės vadovui.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad pagal Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymo (toliau – BAI) 21 straipsnio 1 dalį (įstatymo redakcija, galiojusi veikos padarymo metu) ūkio subjekto vadovas atsakingas už tai, kad įmonėje būtų vedama buhalterinė apskaita, taip pat už dokumentų ir

apskaitos registų išsaugojimą. Tuo atveju, jei pasikeičia ūkio subjekto vadovas, apskaitos dokumentus, apskaitos registrus, finansines ataskaitas ir metinius pranešimus arba veiklos ataskaitas perima paskirtas naujas ūkio subjekto vadovas (BAĮ 19 straipsnio 4 dalis). Teisėjų kolegija nurodė, kad, sistemiškai aiškinant šias normas, ūkio subjekto vadovas turi rūpintis buhalterinės apskaitos dokumentų perdavimo sklandumu, turi būti jam pasiruošęs. Kasacinis teismas konstatavo, kad tik tinkamas buvusio ūkio subjekto vadovo BAĮ 21 straipsnio 1 dalyje nustatytos pareigos įgyvendinimas objektyviai užtikrina realų naujojo ūkio subjekto pareigos saugoti dokumentus įgyvendinimą. Būtent buvęs bendrovės vadovas, kuris pats tvarkė arba organizavo buhalterinės apskaitos tvarkymą, šiuos darbus pavesdamas atsakingiems asmenims, žino, kokių tiksliai saugumo priemonių buvo imtasi saugant apskaitos dokumentus, kokia yra šių saugojimo vieta, apimtis ir kitos reikšmingos perdavimui aplinkybės. Šioje byloje buvo nustatyta, kad būtent kasatorius, t. y. buvęs bendrovės direktorius, neišsaugojo dienpinigių ir kilnojamojo darbo priedų apskaičiavimą patvirtinančių dokumentų ir dėl to kilo baudžiamajame įstatyme nurodytų padarinių – iš dalies nebuvo galima nustatyti bendrovės veiklos, turto, nuosavo kapitalo, įsipareigojimų dydžio bei jų struktūros.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija buvusio bendrovės vadovo kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-227-594/2023

BK 226 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl prekybos poveikiu rajono savivaldybės merui įgyvendinant jam priskirtas funkcijas

Pirmosios instancijos teismas rajono savivaldybės merą išteisino, o apeliacinės instancijos teismas nuteisė už prekybą poveikiu pagal BK 226 straipsnio 2 dalį (tarpininkavimą). Apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, jog meras pareikalavo duoti kyšį, susitarė dėl kyšio ir priėmė 1000 Eur kyšį kaip auką savo ir visuomeninio rinkimų komiteto naudai už pažadą kitam asmeniui paveikti rajono savivaldybės administracijos valstybės tarnautojus, kad šie teisėtai veiktų vykdydami įgaliojimus ir skubos tvarka imtųsi veiksmų, kad būtų patikslinti žemės sklypo kadastro duomenys ir žemės sklypas būtų perimtas rajono savivaldybės žinion. Nuteistojo gynėjas kasaciniu skundu nesutiko su tokiu apeliacinės instancijos teismo sprendimu.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad aptariamu atveju teismai skirtingai vertino dvi situacijas, kurios savo turiniu yra įprastos, normalios ir teisėtos, t. y. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 6 straipsnyje įtvirtintos vienos iš savarankiškų savivaldybės funkcijų – jai nuosavybės teise priklausančios žemės ir kito turto valdymo, naudojimo ir disponavimo – įgyvendinimas ir atitinkamai rinkimų politinės kampanijos metu rinkimų dalyvių finansavimas (aukų rinkimas). Kasacinis teismas pažymėjo, kad kaltinime nurodyto žemės sklypo perėmimas savivaldybės žinion pradėtas vykdyti ir vykdytas išimtinai rajono savivaldybės interesais ir naudai, kad vėliau galėtų būti išnuomotas ir jame galėtų būti vykdoma komercinio ar kito pobūdžio veikla. Nesant įrodymų, kad meras kokiu nors būdu stengėsi palengvinti sąlygas kito asmens valdomai (ar kokiai nors kitai) įmonei sklypą išsinuomotį, ėmėsis veiksmų, kad būtų daroma įtaka būsimos nuomos aukciono procedūroms, liko neaišku, kaip apskritai galėjo būti veikiama kito asmens (jo valdomos įmonės) interesais. Be to, byloje nebuvo nustatyta, kad dėl kaltinime nurodyto žemės sklypo perėmimo skubos tvarka savivaldybės žinion buvo imtasi išskirtinių veiksmų, nesilaikyta žemės sklypo perėmimo tvarkos, būtų sutrikdyta normali valstybės tarnautojų darbo tvarka ar pan. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad byloje nustatyta, jog mero veiksmai, susiję su žemės sklypo klausimų sprendimu, atitiko įprastų savivaldybės funkcijų įgyvendinimą, o žemės sklypo perėmimo savivaldybės žinion inicijavimas ir galimybė vėliau rengti aukcioną dėl naudojimosi sklypu (sklypo nuomos), nesudarant (nepažadant) jokių išskirtinių sąlygų kito asmens (jo įmonės) naudai ir nesikišant į aukciono rengimo procedūras, yra pernelyg nutolę nuo nusikalstamo pažado BK 226 straipsnio 2 dalies prasme. Kasacinis teismas taip pat konstatavo, kad toks veikimas galėtų būti vertinamas kaip korupcinio pobūdžio nusikaltimas tik nustačius ir faktinėmis bylos aplinkybėmis pagrindus, kad meras reikalavo už tokį veikimą kokio nors atlygio, manipuliuodamas

žemės sklypo perėmimo eiga (pagreitindamas ar stabdydamas klausimo sprendimą) priklausomai nuo paramos (ne)gavimo, tačiau tokios aplinkybės apžvelgiamoje byloje nebuvo nustatytos.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, išplėstinė septynių teisėjų kolegija panaikino apygardos teismo nuosprendžio dalį, kuria apylinkės teismo nuosprendžio dalis dėl mero išteisinimo dėl kaltinimo pagal BK 226 straipsnio 2 dalį dėl žemės sklypo panaikinta ir priimtas naujas nuosprendis: meras pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 226 straipsnio 2 dalį, ir šią apylinkės teismo nuosprendžio dalį paliko galioti be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-228-648/2023

BK 226 straipsnio 3 dalies taikymas

Dėl prekybos poveikiu per tarpininką požymių

Nuteistasis kasaciniame skunde teigė, kad bylą nagrinėję teismai netinkamai taikė baudžiamąjį įstatymą, nes veikos padarymo metu nebuvo nustatyta baudžiamoji atsakomybė už prekybą poveikiu per tarpininką (BK 226 straipsnio 3 dalies 2011 m. birželio 21 d. redakcija nenustatė atsakomybės už kyšio davimą per tarpininką); toks nusikalstamos veikos požymis kriminalizuotas tik nuo 2016 m. lapkričio 17 d.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad, lyginant šias dvi BK 226 straipsnio 1 ir 3 dalių redakcijas, matyti, jog 2016 m. lapkričio 10 d. įstatymo redakcijoje straipsnio 1 dalies dispozicija buvo papildyta veikos padarymo būdu – „pats ar per tarpininką“, o 3 dalies dispozicija – „tiesiogiai arba netiesiogiai pats ar per tarpininką“ (ankstesnės redakcijos BK 226 straipsnio 1 dalyje buvo nurodyta – „tiesiogiai arba netiesiogiai“, o 3 dalyje įtvirtinta kvalifikuota prekybos poveikiu sudėtis susieta su 1 dalies dispozicijoje nurodytų veiksmų, kurie apima ir veikos padarymo būdą, atlikimu). Taigi akivaizdu, kad tiek vienoje, tiek kitoje BK 226 straipsnio 1 dalies redakcijoje buvo įtvirtintas veikos padarymo būdas – „tiesiogiai arba netiesiogiai“, kuris buvo perkeltas ir į to paties straipsnio 3 dalies dispoziciją, nurodant „tas, kas padarė šio straipsnio 1 dalyje numatytus veiksmus“.

Kasacinis teismas konstatavo, kad, esant nurodytoms aplinkybėms, BK 226 straipsnio 1, 3 dalių 2016 m. lapkričio 10 d. įstatymu įtvirtintais pakeitimais buvo tik patikslinti straipsnių dispozicijose aprašytos veikos požymiai, t. y. veikos padarymo būdas, tačiau neišplėstos ir nepakeistos baudžiamosios atsakomybės už šias veikas taikymo ribos, t. y. baudžiamoji atsakomybė, priešingai nei teigia kasatorius, buvo nustatyta ir veikos padarymo metu. Lyginant 2011 m. birželio 21 d. ir 2016 m. lapkričio 10 d. įstatymų redakcijas, BK 226 straipsnio 1, 3 dalių dispozicijos iš esmės nebuvo keičiamos, tik patikslintas dispozicijose aprašytas veikos padarymo būdas, todėl abi straipsnio redakcijos nustatė baudžiamąją atsakomybę už prekybą poveikiu (tarpininko kyšininkavimą). Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį ir į tai, kad ne itin gausi teismų praktika ir teisės aiškinimas taip pat orientavo teismus BK 225, 226, 227 straipsnių sąvokas „netiesiogiai“, buvusias straipsnių redakcijose iki 2016 m. lapkričio 10 d. įstatymo priėmimo, interpretuoti kaip reiškiančias kyšio davimą ar priėmimą per tarpininką.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija nusprendė, kad nėra pagrindo daryti išvadą, jog teismai netinkamai kvalifikavo nuteistojo veiką pagal BK 226 straipsnio 3 dalį (2011 m. birželio 21 d. įstatymo redakcija).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-168-594/2023

BK 228 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl didelės neturtinės žalos ir turtinės naudos siekimo

Nuteistasis ir jo gynėjas kasaciniame skunde nurodė, kad žemesnės instancijos teismai klaidingai kvalifikuoto piktnaudžiavimo sudėtyje nustatė didelės neturtinės žalos požymį, nes, pasak

kasatorių, jis turi būti vertinamas kartu su visuomenės nuomone bei požiūriu į nuteistojo kaip Lietuvos Respublikos Seimo nario veiklą, jam išreikštu politiniu pasitikėjimu.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija nurodė, kad teismai nuteistojo veiksmuose teisingai konstatavo teisinės valstybės išreikštų reikalavimų Seimo nario veiklai nuostatų sąmoningą pažeidimą. Teismų nustatyti piktnaudžiavimo veiksmai menkino tiek einamų pareigų prestižą, tiek ir institucijos, kurioje Seimo narys dirbo, autoritetą, formavo neigiamą Lietuvos visuomenės nuomonę apie Seimą ir Seimo narius. Seimo narys veikė vadovaudamasis ne Lietuvos Respublikos Konstitucija ir ne valstybės, o išimtinai savo ir privataus juridinio asmens interesais, dargi siekdamas gauti turtinės naudos sau, ir taip sukėlė įstatyme nurodytus padarinius, t. y. didelę neturtinę žalą valstybei. Kasacinis teismas pažymėjo, kad nei Seimo komisijos, nei politinės partijos, nei profesinės sąjungos, savivaldybės ar jų gyventojų išreikštas pasitikėjimas Seimo nariu nesudaro pagrindo Seimo nariui veikti ignoruojant pagrindinius iš Konstitucijos jo veiklai keliamus principus.

Kartu išplėstinė septynių teisėjų kolegija atkreipė dėmesį ir į tai, kad išrinktas Seimo nariu asmuo nėra laisvas veikti savo asmeniniais interesais, to neleidžia ir laisvo Seimo nario mandato principas. Seimo nario laisvas mandatas negali būti tapatinamas su Seimo nario absoliučiai laisvu veikimu vien savo nuožiūra, ignoruojant Konstituciją, nes Konstitucija suponuoja tik tokią Seimo nario nuožiūros ir tokią Seimo nario sąžinės sampratą, pagal kurią tarp Seimo nario nuožiūros bei Seimo nario sąžinės ir Konstitucijos reikalavimų bei jos saugomų ir ginamų vertybių nėra atotrūkio ar prieštaravimų. Taigi konstitucinis Seimo nario laisvo mandato principas negali būti suprantamas kaip Konstitucijos ir įstatymų nevaržoma Seimo nario absoliuti laisvė veikti taip, kad Seimas negalėtų įgyvendinti iš Konstitucijos kylančių reikalavimų ir kad būtų priimti su Konstitucija nesuderinami sprendimai.

Taip pat kasaciniame skunde buvo keliamos abejonės dėl tinkamo turtinės naudos požymio piktnaudžiaujant Seimo nario tarnybine padėtimi nustatymo, teigiant, kad nuteistasis gavo naudą neilgą laiką, bendrovė nepatyrė jokių neigiamų pasekmių, nuteistasis nėra skolingas bendrovės darbuotojams. Kasacinis teismas pažymėjo, kad turtinės naudos siekimas suprantamas kaip siekimas bet kokios turtinio pobūdžio naudos (pavyzdžiui, neatlygintinai naudotis įmonės turtu ar įsigyti ji sumažintomis kainomis, gauti jo iš kitų asmenų) ne tik sau, bet ir savo giminėms, šeimos nariams ar kitiems asmenims, su kuriais valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo susijęs draugystės, partnerystės ar pan. ryšiais, o siekimas kitokios asmeninės naudos – kaip siekimas gauti neturtinio pobūdžio naudos. Nustatant BK 228 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą kvalifikuoto piktnaudžiavimo, kuris pasireiškia kaltininkui veikiant tyčia, sudėti, tiek turtinės, tiek kitokios asmeninės naudos siekimas visais atvejais turi būti aiškiai nustatytas ir motyvuotas, tai apeliacinės instancijos teismas ir padarė.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, išplėstinė septynių teisėjų kolegija nuteistojo ir jo gynėjo kasacinį skundą atmetė. Kartu šioje baudžiamojoje byloje buvo pareikšta išplėstinės septynių teisėjų kolegijos nario atskiroji nuomonė dėl žemesnės instancijos teismų sprendimuose išdėstytų formuluočių, kuriose nurodyti ne BK 228 straipsnio 2 dalies, o kitų veikų požymiai.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-117-697/2023

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo laikymasis

BPK 20 straipsnio 1–4 dalių nuostatų laikymasis

Dėl slaptų tyrimo veiksmų metu gautų duomenų vertinimo

Šioje byloje buvo keliamas klausimas, ar teismo nutartys, kuriomis buvo tenkinti prokurorų teikimai sankcionuoti (pratęsti) kriminalinės žvalgybos veiksmus, atitinka teisinio aiškumo ir nuspėjamumo kriterijus, kurie taikomi tiek įstatymui, kurio pagrindu gali būti ribojamos žmogaus teisės, tiek teismo sprendimui, kuriuo leidžiama riboti konkretaus žmogaus teisę į privatų gyvenimą.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pagrindinė prielaida tinkamai įvertinti slaptų tyrimo veiksmų metu gautų duomenų leistinumą, taip pat ir patikimumą yra bylą nagrinėjančiam teismui, taip pat ir kitiems proceso dalyviams, aiškus faktinis ir teisinis tokių veiksmų atlikimo pagrindas. Kasacinio

teismo praktikoje byla po bylos formuojami reikalavimai, susiję su faktiniu ir teisiniu slaptų tyrimo veiksmų pagrindais: sankcionavimo forma ir turiniu, taip pat jų realizavimo proporcingumu, trukme, ikiteisminio tyrimo pradėjimo laiku ir kt. Nutarties dėl neviešo pobūdžio veiksmų sankcionavimo rezoliucinėje dalyje turi būti tiksliai nurodytas sankcionuojamų veiksmų pavadinimas, turinys, apimtis, laikas ir asmuo ar asmenys, prieš kuriuos leidžiama atlikti operatyvinius (kriminalinės žvalgybos) veiksmus. Leidimas atlikti operatyvinius (kriminalinės žvalgybos) veiksmus turi būti kiek įmanoma tikslesnis, kad proceso dalyviai ir byla nagrinėjantys teismai galėtų įvertinti tų veiksmų teisėtumą (teisinį pagrindą) ir pagrįstumą (faktinį pagrindą), būtent kad būtų aišku, kokie veiksmai, kur, prieš kokius asmenis, kiek laiko galėjo būti vykdomi. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį ir į tai, kad toks reikalavimas negali būti suprantamas kaip perteklinių duomenų nurodymas teismo nutartyse. Teismo sprendimuose turi būti nurodyti duomenys, kurie būtini teisiniam ir faktiniam operatyvinių (kriminalinės žvalgybos) veiksmų ar neviešo pobūdžio procesinių prievartos priemonių (slaptų tyrimo veiksmų) pagrindui įvertinti; taip pat būtini teismo sprendimu leidžiamoms atlikti veiksmų apimtims (riboms) nustatyti, t. y. susiję su slaptai kontroliuojamo susižinojimo objektu (asmeniu, asmenimis), vieta, laiku (terminu) ir būdu (garso, vaizdo, kitokiu kontroliavimu). Iš esmės tokie patys reikalavimai taikomi ir neviešo pobūdžio priemonių, nustatytų BPK, skyrimui.

Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT), Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudenciją ir formuojamą kasacinės instancijos teismo praktiką, susijusią su faktiniu ir teisiniu slaptų tyrimo veiksmų pagrindais (sankcionavimo forma ir turiniu, taip pat jų realizavimo proporcingumu, trukme, ikiteisminio tyrimo pradėjimo laiku ir kt.), padarė išvadą, kad bylose akcentuojamas teismo nutarties, kuria sankcionuojami slapti tyrimo veiksmai, išsamumas, tikslumas ir konkretumas, jos teisinis aiškumas ir nuspėjamumas. Kita vertus, šių teismo nutarčiai keliamų reikalavimų įgyvendinimas, o kartu ir slaptų tyrimo veiksmų teisėtumas bei jų metu gautų duomenų pripažinimas įrodymais BPK 20 straipsnio prasme, vertinamas kiekvienoje byloje individualiai, atsižvelgiant į byloje susiklosčiusią faktinę ir teisinę situaciją, be kita ko, kriminalinės žvalgybos subjektų ir prokurorų teikimų bei pranešimų, pagal kurių duomenis buvo parengti teikimai, turinį bei sankcionuotų kriminalinės žvalgybos veiksmų visumą. O nustatius duomenų gavimo (rinkimo) tvarkos pažeidimus ar nutarties, kuria sankcionuojami slapti tyrimo veiksmai, trūkumus, vertinama, ar nustatytos tvarkos pažeidimai turėjo įtakos gautų duomenų patikimumui, ar pažeidimai (trūkumai) yra esminiai, t. y. tokie, dėl kurių būtų esmingai pažeistos kaltinamojo teisės ar priimtas neteisingas ir (ar) nepagrįstas teismo sprendimas.

Teisėjų kolegija nusprendė, kad, nagrinėjamoje byloje teismų nutartyse sankcionavus techninių priemonių panaudojimą specialia tvarka prieš nuteistuosius, ši sąvoka nebuvo detalizuota, nenurodyti konkretūs informacijos rinkimo būdai, techninės priemonės bei jų panaudojimo specialia tvarka veiksmai. Tokio lakoniško turinio nutartys, kuriose iš esmės perrašytas prokurorų teikimų rezoliucinės dalies turinys, neatitinka teisinio aiškumo ir nuspėjamumo kriterijų, kurie taikomi tiek įstatymui, kurio pagrindu gali būti ribojamos žmogaus teisės, tiek teismo sprendimui, kuriuo leidžiama riboti konkretaus žmogaus teisę į privatų gyvenimą.

Dėl to kasacinis teismas pritarė žemesnės instancijos teismo išvadoms, kad dalies kriminalinės žvalgybos veiksmų realizavimas nebuvo tinkamas, todėl šie duomenys yra gauti pažeidžiant įstatymą ir neturi įrodomosios reikšmės.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-168-594/2023

BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatų laikymasis

Dėl asmens, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės, parodymų vertinimo

Kasaciniame skunde nuteistojo gynėjas teigė, kad pirmosios instancijos teismas netinkamai vertino atleisto nuo atsakomybės BK 39¹ straipsnyje nustatytu pagrindu liudytojo procesinio statuso ypatumus, jo parodymų turinį ir įrodomąją reikšmę kitų įrodymų kontekste, nepagrįstai suteikė jiems išskirtinę, prioritetinę reikšmę, o apeliacinės instancijos teismas, nors formaliai ir pasisakė dėl šio

asmens parodymų vertinimo, realiai nesivadovavo BPK 20 straipsnio 5 dalyje įtvirtintomis įrodymų vertinimo taisyklėmis ir neištaisė pirmosios instancijos teismo padarytų esminių BPK pažeidimų.

Teisėjų kolegija su šiais kasacinio skundo argumentais sutiko ir nurodė, kad asmens, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės BK 39¹ straipsnio pagrindu, parodymai turėtų būti vertinami pagal bendrąsias įrodymų vertinimo taisykles, tačiau tokio asmens parodymų savarankiškumo ir objektyvumo vertinimui turi būti skiriamas didesnis dėmesys nei vertinant kitų liudytojų parodymus. Kasacinio teismo praktikoje taip pat išaiškinta, kad egzistavusi baudžiamosios atsakomybės pritaikymo grėsmė savaime nepagrindžia išvados, kad tokių liudytojų parodymai negali būti objektyvūs, kad teisėsaugos pareigūnai tokioje situacijoje paprastai gali išgauti neteisingus parodymus. Pagal baudžiamojo proceso įstatymą asmenų parodymai įrodymais pripažįstami tada, kai jie nepažeidžiant įstatyme nustatytos tvarkos yra duoti pirmosios ar apeliacinės instancijos teismo posėdyje arba ikiteisminio tyrimo teisėjui. Byloje esantiems duomenims patikrinti gali būti perskaitomi ikiteisminio tyrimo metu pareigūnui ar prokurorui duoti kaltinamojo, nukentėjusiojo ir liudytojo parodymai, taip pat perklausomi ir peržiūrimi tokių apklausų garso ir vaizdo įrašai. Tokie parodymai savarankiškos įrodomosios reikšmės neturi, tačiau jie gali būti reikšmingi tikrinant ir įvertinant tiek kaltinamojo teisme duotus parodymus, tiek kitus byloje teismo ištirtus duomenis.

Apžvelgiamoje byloje pirmosios instancijos teisme ikiteisminio tyrimo metu atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės asmuo buvo apklaustas kaip liudytojas, kur jis iš dalies pakartojo ikiteisminio tyrimo metu pareigūnui duotus parodymus. Šio asmens parodymuose buvo aiškių neatitikimų apie bylai reikšmingas aplinkybes, tačiau teismas nesiėmė procesinių priemonių tokiems prieštaravimams pašalinti. Parodymams patikrinti nebuvo perskaityti ikiteisminio tyrimo pareigūnui šio asmens duoti parodymai, nors jais buvo remtasi apkaltinamajame nuosprendyje. Be to, apkaltinamajame nuosprendyje nebuvo išdėstyti atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės asmens teisme duotų parodymų vertinimo motyvai. Taigi, teismas, nepateikęs asmens, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės, parodymų vertinimo, kartu nesiėmęs procesinių priemonių, kad būtų pašalinti jo parodymuose, duotuose ikiteisminio tyrimo metu ir teisme, esantys prieštaravimai, pripažino šiuos parodymus vienu iš pagrindinių nuteistąjį kaltinančių įrodymų.

Apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas bylą pagal nuteistojo ir jo gynėjo apeliacinį skundą, kuriame, be kita ko, buvo ginčijamas nuo baudžiamosios atsakomybės atleisto asmens parodymų patikimumas, detaliam analizuojami parodymuose esantys prieštaravimai bei išdėstyti argumentai, susiję su BPK nuostatų pažeidimais, atliekant šio asmens apklausas ikiteisminio tyrimo metu, kai jam buvo užduodami galimai atsakymą menantys klausimai, tik išdėstė liudytojo teisme duotus parodymus, nurodė nacionalinėje ir tarptautinėje teismų praktikoje suformuluotas taisykles dėl asmens, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 39¹ straipsnio nuostatas, parodymų vertinimo ir nutartyje formaliai konstatavo, jog pirmosios instancijos teismas nepažeidė liudytojo parodymų vertinimo taisyklių. Darydamas tokias išvadas, teismas nepateikė jokių jas pagrindžiančių motyvų, kartu neatsakė į apeliacinio skundo argumentus, susijusius su liudytojo parodymuose esančiais prieštaravimais ir galimais BPK nuostatų pažeidimais, atliekant jo apklausas ikiteisminio tyrimo metu.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas pagal kasacinės instancijos teismo suformuluotus kriterijus nepatikrino atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės asmens parodymų patikimumo ir jų išsamiai neįvertino bylos įrodymų viseto kontekste, taip pažeisdamas BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-236-495/2023

Dėl mažamečio asmens parodymų vertinimo

Apžvelgiamoje byloje pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu asmuo (mažametės patėvis) nuteistas pagal BK 138 straipsnio 2 dalies 1 ir 3 punktus. Pagrindiniu įrodymu byloje buvo pripažinti mažametės nukentėjusiosios parodymai. Abiejų instancijų teismai šiuos parodymus vertino skirtingai. Pirmosios instancijos teismas, pripažinęs nukentėjusiosios parodymus kaltinančiais įrodymais, konstatavo, kad nesunkus psichikos sveikatos sutrikdymas buvo padarytas tyčiniiais sistemingais

patėvio smurtiniais veiksmais, o apeliacinės instancijos teismas paneigė tokias šio teismo išvadas, visų byloje ištirtų įrodymų kontekste pripažinęs nukentėjusiosios parodymus nepatikimais, padarė išvadą, kad byloje nėra pakankamai duomenų, leidžiančių konstatuoti, jog patėvis tyčiniaus teštiniais nusikalstamais veiksmais nukentėjusiajai padarė nesunkų sveikatos sutrikdymą, ir jį išteisino pagal BK 138 straipsnio 2 dalies 1 ir 3 punktus, nenustatęs jo veiksmuose nusikalstamos veikos požymių.

Teisėjų kolegija nurodė, kad vaikų galimybės tinkamai atkartoti matytus ar žinomus bylai reikšmingus faktus tiesiogiai priklauso nuo jų amžiaus, intelektualinio išsivystymo lygio, emocinės būklės ir patiriamo streso apklausos metu, taip pat ir nuo pačių aplinkybių, apie kurias jie duoda parodymus, specifikos. Vaikai, duodami parodymus, dažnai painiojasi dėl įvykio laiko, vietos, nusikalstamos veikos dalyvių skaičiaus ir kitų aplinkybių, pagal savo amžių jiems ne visada suprantama žmogiškojo elgesio prasmė, tačiau tai nepanaikina galimybės remtis tokiais parodymais (ar jų fragmentais) nustatant faktines bylos aplinkybes. Be to, neesminiai tokių asmenų parodymų neatitikimai ir prieštaravimai paprastai nėra pagrindas paneigti tokių parodymų bylai reikšmingą turinį. Šiame kontekste kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad vaikų liudijimų vertinimo ypatumas nepašalina būtinumo vadovautis pagrindiniu įrodinėjimo principu, t. y. kad apkaltinamasis nuosprendis gali būti grindžiamas tik patikimais įrodymais, kurių pakanka neginčijamai išvadai apie asmens kaltumą, o abejonės dėl įrodymų patikimumo ir pakankamumo, kai jų nebegalima pašalinti, aiškinamos kaltinamojo naudai. Dėl to byloje, kuriose vaikų parodymuose aptinkama nenuoseklumo ar tam tikrų prieštaravimų, pripažįstant tokius parodymus patikimais, labai svarbu, kad jie iš esmės atitiktų kitus bylos duomenis, tarp jų ir byloje esančius psichiatrų, psichologų ar vaiko teisių apsaugos specialistų išvadas.

Teisėjų kolegijos vertinimu, apžvelgiamoje byloje būtent apeliacinės instancijos teismas, laikydamasis BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatų ir įrodymų vertinimo taisyklių, įvertino byloje surinktų ir ištirtų įrodymų visumą, ypatingą dėmesį skyrė ir mažametės parodymų vertinimui jų patikimumo aspektu. Šis teismas, siekdamas išsamiai patikrinti pirmosios instancijos teismo priimto apkaltinamojo nuosprendžio pagrįstumą bei teisėtumą, atliko dalies įrodymų tyrimą, apklausė kaip liudytoją išteisintojo sutuoktinę ir nukentėjusiosios mažametės motiną, jos duotus parodymus įvertino visų byloje surinktų ir ištirtų įrodymų kontekste. Be to, apeliacinės instancijos teismas, siekdamas visapusiškai įvertinti mažametės nukentėjusiosios parodymus, duotus ikiteisminio tyrimo teisėjui, nuosekliai analizavo jų turinį, šalino juose esančius prieštaravimus, vertino juos tarpusavyje ir atskirai, lygindamas su visų byloje apklaustų liudytojų parodymais, specialisto išvadamis, ekspertizės aktu, medicininiuose dokumentuose užfiksuotais duomenimis, ekspertų, specialistų teisme duotais paaiškinimais ir kitais byloje ištirtais rašytiniais įrodymais. Apeliacinės instancijos teismas, dar kartą įvertinęs įrodymų visumą ir susiejęs juos į vieną logišką bei nuoseklią grandinę, konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalyje įtvirtintas įrodymų vertinimo taisykles.

Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad iš pirmosios instancijos teismo apkaltinamojo nuosprendžio matyti, kad jame prioritentinė reikšmė suteikta mažametės nukentėjusiosios ikiteisminio tyrimo teisėjui duotiems parodymams, visiškai neanalizuojant jų turinio, taip pat ir atskirų liudytojų parodymams, kurie, kaip nustatyta byloje, apie nusikalstamos veikos aplinkybes sužinojo tik iš pačios mažametės pasakojimų ir jas savaip interpretavo. Pirmosios instancijos teismas asmenų parodymų negretino su kitais byloje surinktais ir ištirtais įrodymais, nepašalino juose esančių prieštaravimų. Be to, neišdėstęs jokių motyvuotų išvadų, pirmosios instancijos teismas apkaltinamajame nuosprendyje atmetė paties išteisintojo (patėvio) bei jo sutuoktinės ir nukentėjusiosios mažametės motinos parodymus, taip pat tik iš dalies įvertino policijos pareigūnės, kuri pirmoji matė po įvykio nukentėjusiąją ir su ja tiesiogiai bendravo, parodymus. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismo apkaltinamasis nuosprendis iš esmės pagrįstas nukentėjusiosios ir jos artimų giminaičių parodymais, kiti bylos įrodymai vertinti selektyviai arba visiškai nevertinti, darant absoliučiai deklaratyvias išvadas, nepateikus jų vertinimo motyvų.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, vertindamas surinktus įrodymus ir nustatydamas visas reikšmingas bylos aplinkybes, laikėsi BPK nuostatų, esminių baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimų nepadarė,

pagrįstai panaikino pirmosios instancijos teismo apkaltinamąjį nuosprendį ir priėmė išteisinamąjį nuosprendį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-239-495/2023

BPK 111 straipsnio 1 dalies, 115 straipsnio 1 dalies nuostatų laikymasis

Dėl civilinio ieškovo tinkamumo ir non bis in idem principo, sprendžiant nusikalstamais veiksmais padarytos turtinės žalos atlyginimą, pažeidimo

Apžvelgiamoje byloje nuteistasis kasaciniame skunde teigė, kad apeliacinės instancijos teismas byloje netinkamai išsprendė procesinių teisių perėmimo klausimą, nepagrįstai ieškovės Palangos kredito unijos nepašalino iš proceso, o tai lėmė ir netinkamą civilinio ieškinio išsprendimą. Be to, apeliacinės instancijos teismas, priteisdamas nusikalstamais veiksmais padarytą žalą ir civiliniam ieškovui, ir buvusiai civilinei ieškovei Palangos kredito unijai, pažeidė draudimą du kartus bausti už tuos pačius veiksmus.

Kasacinis teismas nurodė, kad tuo atveju, kai nagrinėjant civilinį ieškinį baudžiamojoje byloje kyla klausimų, kurių sprendimo BPK nereglamentuoja, taikomos atitinkamos civilinio proceso normos, jeigu jos neprieštarauja baudžiamojo proceso normoms (2 dalis). Baudžiamojo proceso kodeksas nereglamentuoja procesinių teisių perėmimo klausimų, todėl šiems procesiniams teisiniams santykiams taikytinos civilinio proceso normos (CPK 48 straipsnis).

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad, pagal CPK 48 straipsnį, reglamentuojantį procesinių teisių perėmimą, procesinis teisių perėmimas yra nulemtas materialinių subjektinių teisių perėmimo ginčo teisiniame santykiyje galimybės. Procesinio teisių perėmimo pagrindas yra materialinių subjektinių teisių perėmimas materialiojoje teisėje. Juo gali būti fizinio asmens mirtis, reikalavimo perleidimas, skolos perkėlimas ir kt. Perėmęs materialiąsias teises asmuo perima ir teisę reikalauti šių teisių gynimo, taip pat pareigą atsakyti pagal prievoles. Procesinio teisių perėmimo apimtį taip pat lemia atitinkamų materialinių subjektinių teisių perėmimo apimtis: jeigu tam tikrų materialinių subjektinių teisių negalima perimti, tai negalima perimti ir atitinkamų procesinių teisių ir pareigų, susijusių su atitinkamų materialinių teisių gynyba. Pagal CPK 48 straipsnio 3 dalį, įsitraukdamas į procesą procesinių teisių perėmėjas privalo pagrįsti savo dalyvavimą procese; tai reiškia, kad teismui būtina pateikti įrodymus (pvz., paveldėjimo teisės liudijimą), jog jis yra atitinkamų materialinių subjektinių teisių perėmėjas, o teismo pareiga – laikantis įstatymų reikalavimų iširti ir nustatyti, ar siekiantis įstoti į procesą asmuo iš tikrųjų perėmė tam tikras pasitraukusio iš proceso asmens materialiąsias subjektines teises, taip pat perimtų teisių apimtį.

Apžvelgiamoje byloje, siekdamas perimti civilinės ieškovės Palangos kredito unijos procesines teises ir būti pripažintas byloje civiliniu ieškovu, V. P. materialinių subjektinių teisių perėmimą įrodinėjo su Palangos kredito unija sudaryta paskolų portfelio pirkimo–pardavimo sutartimi. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė pakeisti civilinę ieškovę Palangos kredito uniją jos teisių perėmėju V. P. dėl civilinio ieškinio dalies pagal paskolų portfelio pirkimo–pardavimo sutartimi perleistus reikalavimus. Tešiant bylos nagrinėjimą, procese dalyvavo abu civiliniai ieškovai.

Šiame kontekste kasacinis teismas pažymėjo, kad iš paskolų portfelio pirkimo–pardavimo sutarties matyti, kad Palangos kredito unija V. P. pardavė iš paskolų portfelio, kurį sudaro Unijos turimi piniginiai reikalavimai į atitinkamus paskolų gavėjus, įskaitant suteiktų paskolų grąžinimą užtikrinančias priemones ir visas kitas su paskolų portfeliu susijusias reikalavimo teises (delspinigius, palūkanas, ieškinius civilinėse ir baudžiamosiose bylose), kylančias teises ir reikalavimus. Tuo tarpu apžvelgiamoje byloje Palangos kredito unija nebuvo pareiškusi reikalavimų paskolų gavėjams, reikalavimai pareikšti nuteistajam dėl nusikalstama veika padarytos žalos, o ne dėl paskolos sutartinių prievolių nevykdymo. Be to, ieškovės reikalavimai kyla ne iš paskolų portfelio perleidimo sutartyje nurodytų paskolų sutarčių, o yra siejami su nuteistojo nusikalstamais veiksmais, kurie lėmė šių paskolų sutarčių sudarymą, lėšų pagal jas išmokėjimą ir jų praradimą, padaryta žala.

Teisėjų kolegijos vertinimu, V. P. reikalavimų, siejamų su nuteistojo nusikalstamomis veikomis padaryta žala, iš ieškovės Palangos kredito unijos nėra perėmęs, todėl, neperėmus paminėtų

materialiųjų subjektinių teisių, nebuvo galimas ir procesinių teisių, susijusių su šių materialųjų subjektinių teisių gynimu, perėmimas. Taigi, apeliacinės instancijos teismas, pakeisdamas ieškovei Palangos kredito uniją jos teisių perėmėju V. P., nesilaikė pareigos ištirti ir nustatyti, ar siekiantis įstoti į procesą V. P. iš tikrųjų perėmė ieškovės Unijos nagrinėjamoje byloje ginamas paminėtas materialiąsias subjektines teises.

Atsakydamas į kasacinio skundo argumentą dėl *non bis in idem* principo pažeidimo, kasacinis teismas nurodė, kad iš apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio matyti, kad teismas pritarė pirmosios instancijos teismo išvadoms, jog nuteistojo nusikalstamais veiksmais turtinė žala buvo padaryta ieškovei Palangos kredito unijai. Apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad Palangos kredito unija, parduodama reikalavimo teises į atitinkamus paskolos gavėjus, galimai neturėjo tokios reikalavimo teisės, todėl pripažino, kad tarp Palangos kredito unijos ir V. P. sudarytas sandoris dėl reikalavimo teisės perleidimo gali būti pripažintas niekiniu. Taigi, apeliacinės instancijos teismas iš esmės pripažino, kad V. P. civilinio ieškovo statusas apžvelgiamoje byloje buvo suteiktas nepagrįstai, tačiau nuosprendžio rezoliucinėje dalyje, įpareigodamas nuteistąjį padarytą turtinę žalą atlyginti ne ieškovei Palangos kredito unijai, o V. P., padarė rašymo apsirikimo klaidą.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija patikslino apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio rezoliucinę dalį ir nustatė, kad nuteistasis nusikaltimais padarytą turtinę žalą turi atlyginti civilinei ieškovei Palangos kredito unijai.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-215-697/2023

BPK 329 straipsnio 3 punkto, 303 straipsnio 2 dalies, 307 straipsnio 1 dalies nuostatų laikymasis

Dėl apeliacinės instancijos teismo pareigos priimti naują nuosprendį, kai panaikinamas pirmosios instancijos teismo nuosprendis, kuriuo baudžiamoji byla nutraukta

Apžvelgiamoje byloje pirmosios instancijos teismas priėmė nuosprendį, kuriuo asmenį atleido nuo baudžiamosios atsakomybės, jam ir nukentėjusiajam susitaikius, ir bylą nutraukė.

Apeliacinės instancijos teismas, iš dalies tenkindamas prokuroro apeliacinį skundą, padarė išvadą, kad atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės asmeniui, kuriam byla nutraukta, nėra vienos iš būtinų BK 38 straipsnyje nustatyto atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindo sąlygų, dėl to pirmosios instancijos teismo nuosprendį atitinkamai pakeitė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad apeliacinės instancijos teismo sprendimų, priimamų išnagrinėjus bylą, rūšys yra nurodytos BPK 326 straipsnyje. Šiame straipsnyje esančios baudžiamojo proceso teisės normos aiškiai diferencijuoja, kokiais atvejais koks sprendimas turi būti priimtas bylą išnagrinėjus apeliacine tvarka. BPK 326 straipsnio 4 dalyje yra nurodyta, kad, išnagrinėjęs bylą teismo posėdyje, dėl apskūsto nuosprendžio apeliacinės instancijos teismas panaikina pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir priima naują nuosprendį BPK 329 straipsnyje nustatytais pagrindais. Šio straipsnio 3 punkte reglamentuojama, kad pirmosios instancijos teismo nuosprendis panaikinamas ir priimamas naujas nuosprendis, jeigu pirmosios instancijos teismas nuosprendžiu nutraukė baudžiamąją bylą, o apeliacinės instancijos teismas teismo posėdyje padarė išvadą, kad reikia priimti apkaltinamąjį arba išteisinamąjį nuosprendį. BPK 329 straipsnyje nurodyti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio panaikinimo ir naujo nuosprendžio priėmimo pagrindai. Tokia įstatymo formuluotė reiškia, kad apeliacinės instancijos teismas tuo pačiu nuosprendžiu turi priimti du sprendimus: pirma, panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendį; antra, priimti naują nuosprendį. Apžvelgiamoje byloje apeliacinės instancijos teismas ne tik nepanaikino nuosprendžio, kuriuo nutraukta baudžiamoji byla, bet ir nepriėmė naujo, t. y. apkaltinamojo, nuosprendžio, kaip tai nustatyta BPK 329 straipsnio 3 punkte. Taigi apeliacinės instancijos teismas asmens, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės, nepripažino kalto dėl BK nustatytų nusikalstamų veikų padarymo, tačiau pagal BK 294 straipsnio 2 dalį ir BK 146 straipsnio 2 dalį jam paskyrė arešto bausmes. Atitinkamai apeliacinės instancijos teismas, vadovaudamasis BPK 328 straipsnio 1 punktu ir BPK 326 straipsnio 2 dalies 2 punktu, t. y. BPK nuostatomis, kurios nagrinėjamai situacijai netaikytinos,

pakeitė nuosprendį nuteistam asmeniui ir, esant nepanaikintam nuosprendžiui nutraukti bylą, asmeniui, kuriam byla nutraukta, skyrė bausmes.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas padarė esminius BPK 329 straipsnio 3 punkto, 303 straipsnio 2 dalies ir 307 straipsnio 1 dalies pažeidimus, dėl to apeliacinės instancijos teismo nuosprendį panaikino ir bylą perdavė iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-256-489/2023

III. CIVILINĖS BYLOS

Teisė į privatą gyvenimą

Dėl asmens teisės būti pamirštam ir žiniasklaidos teisės skleisti informaciją santykio

Ieškovas prašė teismo įpareigoti atsakovę, žiniasklaidos priemonę valdančią bendrovę, nuasmeninti jo asmens duomenis ir pašalinti jo nuotraukas iš dešimties 2012–2013 m. interneto portale paskelbtų publikacijų, kuriose skleidžiama informacija apie jo, tuomet buvusio policijos pareigūno, padarytą nusikalstą veiką. Ieškovas ginčijo informacijos apie baudžiamąją bylą, įskaitant patį faktą apie ieškovo teistumą, skleidimo praėjus daugiau kaip 10 metų teisėtumą.

Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad teisė būti pamirštam internete siejama su teise į reputacijos gerbimą. Internetu prieinama asmeninė informacija gali turėti didelį neigiamą poveikį tam, kaip atitinkamą asmenį vertina visuomenė. Vis dėlto kėsinimasis į asmens reputaciją turi pasiekti tam tikrą rimtumo lygį ir būti įvykdytas taip, kad būtų pakenkta asmens naudojimuisi teise į privataus gyvenimo gerbimą.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad, sprendžiant teisės į privataus gyvenimo gerbimą ir žiniasklaidos pareigos teikti informaciją visuomenei, visuomenės teisės žinoti vertybių santykio klausimą, susiduriama su demokratinėje visuomenėje itin reikšminga spaudos laisve, o konkrečiau – su spaudos archyvų vientisumo išsaugojimo principu. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas tam, kad būtų tinkamai suderinti, viena vertus, asmenų, prašančių pakeisti ar pašalinti su jais susijusių straipsnių iš spaudos archyvų, interesai, kita vertus, tokių prašymų poveikis atitinkamiems naujienų leidėjams, taip pat, priklausomai nuo aplinkybių, spaudos veiklai. Šiame kontekste itin svarbu užtikrinti, jog archyvų turinio keitimas ir juo labiau šalinimas būtų apribotas tik tuo, kas yra griežtai būtina, kad būtų išvengta bet kokio slopinančio poveikio, kurį tokios priemonės galėtų turėti spaudos užduočiai skleisti informaciją ir išsaugoti archyvus.

Šiame kontekste kasacinis teismas nurodė, kad šiuo atveju rėmimasis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimu *Google Spain* byloje nėra tinkamas, nes minėtoje byloje dalyvauja visai kitokio pobūdžio subjektas – paieškos variklio eksploatuotojas, kuris nėra pradinis informacijos skelbėjas (kurio veikla paprastai sudaro saviraiškos laisvės apsaugos pagrindą), jo interesas visų pirma yra palengvinti bet kokios turimos informacijos apie atitinkamą asmenį suradimą ir sudaryti jo profilį. Interesų pusiausvyros nustatymo rezultatas gali skirtis priklausomai nuo to, ar prašymas ištrinti (pakeisti) informaciją susijęs su pradiniu informacijos skelbėju ar su paieškos variklio eksploatuotoju.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad visuomenės teisės ir intereso žinoti bei domėtis trukmė neturėtų būti siejama su asmens teistumu. Asmens nuteisimo faktas kaip reikšminga informacija visuomenei išlieka ir praėjus ilgesniam laikotarpiui negu teistumo terminas. Teistumas yra baudžiamojo įstatymo nustatytas terminas, o jam pasibaigus tai, kad asmuo buvo nuteistas, išlieka visam to asmens gyvenimui kaip biografijos faktas, kuris turės neigiamos reputacijos pasekmių visam gyvenimui. Be to, informacijos apie nusikaltimą viešinimas labiau asmens nepažemina, nei jo paties garbę ir orumą pažemino pats nusikaltimo padarymas. Atlikę bausmę asmenys gali siekti vėl visiškai integruotis į visuomenę, tačiau vis dėlto tai, kad asmuo buvo „reabilituotas“, savaime negali pateisinti teisės būti pamirštam pripažinimo. Kasacinis teismas nusprendė, kas ieškovo teisė būti pamirštam

nepažeista, nes aplinkybės patvirtina teisinę sąlygą, kai teisę būti pamirštam, šios teisės gynimą nusveria visuomenės interesas žinoti informaciją ir žiniasklaidos teisė bei pareiga skleisti informaciją.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-296-1075/2023

Daiktinė teisė

Dėl teisės naudotis individualių namų kvartale nustatytu kelio servitutu

Ieškovė (gyvenamųjų namų savininkų bendrija), kuriai nuosavybės teise priklauso privačioje gyvenvietėje (individualių namų kvartale) esantis inžinerinės infrastruktūros teritorijos žemės sklypas, kreipėsi į teismą, pareikšdama tris alternatyvius ieškinio reikalavimus – pripažinti niekiniu apskrities viršininko įsakymą, kuriuo jai priklausančiame žemės sklype buvo nustatyti trys servitutai, tarp jų ir kelio servitutas, o pačius servitutus – negaliojančiais nuo nustatymo momento, panaikinti žemės sklype nustatytus servitutus arba išaiškinti jų turinį, nustatant, kad šie servitutai nustatyti tik šio kvartalo gyventojų (ieškovės narių) naudai.

Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė, konstatavę, kad ieškovė praleido Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ABTĮ) nustatytą terminą reikalavimui dėl administracinio akto panaikinimo pareikšti; kelio servitutas nebuvo nustatytas išimtinai ieškovės narių naudai, kadangi anksčiau šioje vietoje buvęs bendrojo naudojimo kelias, skirtas naudotis neapibrėžtam asmenų ratui, yra aktualus bei būtinas susisiekti tarp dviejų savivaldybės vietinės reikšmės kelių.

Kasacinis teismas išaiškino, kad kai civilinėje byloje nagrinėjami savarankiški reikalavimai, kurių vieni yra civilinio teisinio, kiti – administracinio teisinio pobūdžio, jiems atitinkamai turi būti taikomi ieškinio senaties terminai ir administracinių bylų teisenos terminai. ABTĮ 30 straipsnio 1 dalyje nustatytas terminas yra naikinamasis ir negali būti atnaujintas, todėl, teismui nustačius, kad asmuo kreipėsi į teismą praleidęs dešimties metų terminą administraciniams aktams ginčyti, nėra reikšmingos aplinkybės, dėl kurių šis terminas buvo praleistas. Pasibaigus ABTĮ nustatytam administracinio akto apskundimo terminui (ir jo neatnaujinus) išnyksta ieškovo teisė pareikšti reikalavimą dėl administracinio akto panaikinimo (pripažinimo negaliojančiu) teisme, t. y. tokį ieškovo ieškinio reikalavimą turi būti atsisakyta priimti.

Naikinamojo termino kreiptis dėl administracinio akto panaikinimo praleidimas yra pagrindas bylą nutraukti pagal CPK 293 straipsnio 1 punkto nuostatas. Atsižvelgiant į tai, bylą nagrinėjusių teismų procesinių sprendimų dalys, kuriomis ieškovės reikalavimas dėl apskrities viršininko įsakymo panaikinimo buvo atmestas, buvo panaikintos ir byla pagal šį ieškinio reikalavimą nutraukta.

Dėl reikalavimo išaiškinti servituto turinį kasacinis teismas pažymėjo, kad nors servituto turinio nustatymas yra būtinas sprendžiant ginčus, kilusius dėl naudojimosi servitutu suteikiamomis teisėmis, servituto turinio pakeitimo ar servituto panaikinimo, servituto turinio išaiškinimas pats savaime nesukelia ieškovui tiesioginių materialiujų teisinių padarinių ir dėl šios priežasties negali būti savarankišku ieškinio dalyku. Siekdamas, kad teismas nustatytų kitokį servituto turinį, nei patvirtina byloje surinkti įrodymai, ieškovas turi teisę reikšti reikalavimą dėl servituto turinio pakeitimo įstatymų nustatyta tvarka (CK 4.112 straipsnio 5 dalis). Dėl to kasacinis teismas bylą nagrinėjusių teismų procesinių sprendimų dalis, kuriomis šis reikalavimas atmestas, panaikino ir bylos dalis dėl šio reikalavimo nutraukė.

Dėl ieškovės reikalavimo panaikinti servitutą kasacinis teismas konstatavo, kad vien ta aplinkybė, jog ieškovė yra įsteigta gyvenvietės žemės sklypų ir juose esančių gyvenamųjų namų savininkų teisėms įgyvendinti, nepaneigia savarankiško ieškovės teisinio subjektiškumo. Kadangi viešpatuojančiaisiais daiktais esantys žemės sklypai ieškovei nuosavybės teise nepriklauso, tai nesudaro pagrindo konstatuoti servituto pasibaigimą pagal CK 4.130 straipsnio 1 dalies 2 punktą (tam pačiam asmeniui tapus ir viešpatuojančiojo, ir tarnaujančiojo daikto savininku). Kasacinis teismas pripažino pagrįstomis teismų išvadas ir dėl reikalavimo panaikinti kelio servitutą CK 4.130 straipsnio

1 dalies 5 punkte įtvirtintu pagrindu (išnykus servituto būtinumui) nepagrįstumo, ieškovei neįrodžius, kad nuo kelio servituto nustatymo momento iki ieškinio šioje byloje pareiškimo būtų iš esmės pasikeitusios aplinkybės, kurios lėmė kelio servituto nustatymą.

Papildomai byloje pažymėta, kad teismams nustačius, jog kelio servitutas administraciniu aktu buvo nustatytas vietoje teritorijų planavimo procese į žemės sklypo ribas patekusio vietinės reikšmės bendrojo naudojimo kelio ir yra skirtas susisiekimui tarp gyvenviečių užtikrinti, t. y. savivaldybių viešajai funkcijai įgyvendinti, savivaldybė taip pat laikytina servituto turėtoja CK 4.114 straipsnio prasme, todėl ji turėtų proporcingai prisidėti prie tarnaujančiojo daikto priežiūros ir išlaikymo.

Atsižvelgus į tai, kad bylą nagrinėję teismai iš esmės nepasisakė dėl kitų dviejų ieškinyje nurodytų servitutų panaikinimo, ši bylos dalis perduota iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-214-823/2023

Dėl pagrindinio ir antraeilio daikto

Ieškovas prašė teismo priteisti iš atsakovų dalį kiemo aikštelės prie pirkimo–pardavimo sutartimi iš atsakovų įsigytų apartamentų.

Atsakovai priešieškiniu prašė pripažinti jiems nuosavybės teisę į prašomą priteisti dalį kiemo aikštelės, o netenkinus šio reikalavimo, pripažinti pirkimo–pardavimo sutartį negaliojančia ir taikyti restituciją.

Byloje nustatyta, kad ieškovas pirkimo–pardavimo sutartimi iš atsakovų įsigijo negyvenamąją patalpą – apartamentus. Sutartimi atsakovai ieškovui perleido ir nuomos teisę į valstybinės žemės sklypą.

Pirmosios instancijos teismas ieškovo ieškinį ir atsakovų priešieškinį atmetė. Teismo vertinimu, ieškovas neįrodė, kad ginčo kiemo aikštelės dalis yra tiesiogiai nuolatinio funkcinio ryšiu susijusi su apartamentais. Apeliacinės instancijos teismas pakeitė pirmosios instancijos teismo sprendimą ir ieškinį dėl priklausinio pripažinimo tenkino. Šio teismo vertinimu, apartamentams bei kiemo aikštelei esant ant valstybinės žemės sklypo, kurio nuomos teisė buvo perleista pirkimo–pardavimo sutartimi ieškovui, negalėjo kilti įtarimų, jog apartamentai perleidžiami be teisės naudotis žemės sklypo, kuriame yra aikštelė, dalimi, nors sutartyje atskirai nenurodyta, kad perleidžiama ir aikštelė.

Kasacinis teismas nurodė, kad nustatęs, jog negyvenamosios patalpos – apartamentų pirkimo–pardavimo sutartimi ieškovui buvo perleista valstybinės žemės nuomos teisė tokia pačia apimtimi, kokią turėjo atsakovai, kuriems nuosavybės teise priklausė ne tik negyvenamoji patalpa – apartamentai, bet ir kiemo aikštelės idealiosios dalys, apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nusprendė, jog ieškovas šios sutarties pagrindu įgijo nuosavybės teisę ir į atsakovams priklausiusias kiemo aikštelės idealiąsias dalis. Kasacinis teismas sutiko su ieškovo argumentu, kad, atsakovams ieškovo neinformavus, jog kiemo aikštelė turi atskirą registraciją, su ieškovu nesitarus dėl išlygos taikymo ir pirkimo–pardavimo sutartyje to nustačius, kiemo aikštelę turėjo ištikti pagrindinio daikto likimas.

Pasisakydamas dėl žemės sklypo ir jame esančių nekilnojamųjų daiktų, kasacinis teismas pažymėjo, kad visi antraeiliai daiktai, kurių pagal CK 4.13 straipsnio 2 dalį yra penkios rūšys, pagal šio straipsnio 1 dalį skirstomi į tris grupes, atsižvelgiant į jų sąsajumo su pagrindiniu daiktu būdą. Žemės sklype esantys nekilnojamieji daiktai yra taip fiziškai neatsiejamai susiję su juo, kad įeina į žemės sklypo sudėtį ir be jo negalėtų egzistuoti. Taigi, pagal sąsajumo su žemės sklypu būdą jame esantys nekilnojamieji daiktai atitinka CK 4.15 straipsnyje įtvirtintą pagrindinio daikto esminių dalių sampratą. Taip pat žemės sklypo paskirtis nulemia, kokie nekilnojamieji daiktai gali būti žemės sklype (pvz., poilsio, rekreacinės paskirties pastatai), o tokių nekilnojamųjų daiktų buvimas žemės sklype, jų naudojimas pagal paskirtį užtikrina žemės sklypo naudojimą pagal paskirtį. Visų užstatytame žemės sklype esančių statinių nenaudojimas pagal paskirtį, dalinis jų sunykimas, sklypo savininkui neturint teisės (galimybės) pašalinti tokius statinius iš žemės sklypo, lemia žemės sklypo

savininko galimybės naudoti jį pagal paskirtį praradimą. Vadinas, žemės sklype esantys nekilnojamieji daiktai atitinka CK 4.15 straipsnyje įtvirtintą pagrindinio daikto esminių dalių sampratą ir pagal sąsajumo praradimo su pagrindiniu daiktu pasekmes. Taigi kasacinis teismas nurodė, kad žemės sklype esantys nekilnojamieji daiktai pagrindinio ir antraeilio daikto santykio aspektu teisiškai kvalifikuotini ne kaip priklausiniai, bet kaip esminės pagrindinio daikto dalys.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-300-403/2023

Sutarčių teisė

Dėl pagal nuomininko poreikius įrengiamų patalpų nuomos sutarties kvalifikavimo

Ieškovė (negyvenamųjų patalpų nuomotoja) prašė priteisti iš atsakovių (negyvenamųjų patalpų nuomininkų) išlaidų, kurias ji patyrė išnuomotoms patalpoms įrengti, atlyginimą.

Bylą nagrinėję teismai sutartį, pagal kurią nuomotoja įsipareigojo ir įrengė negyvenamąsias patalpas pagal nuomininkų poreikius, kvalifikavo kaip mišrią sutartį ir dėl ieškovės reikalavimo sprendė pagal rangos sutartinius santykius reglamentuojančias teisės normas.

Kasacinis teismas nurodė, kad norint sutartį kvalifikuoti kaip mišrią turi būti nustatyti bent kelių (mažiausiai dviejų) rūšių sutarčių elementai. Sutarties turinys ir tai, kaip šalys įgyvendina sutartį, lemia sutarties kvalifikavimą, t. y. nustatymą, ar sutartis atitinka atitinkamai sutarties rūšiai įstatymo suteiktus požymius. Esminis požymis, atskiriantis nuomos ir rangos sutartis, yra sutarties dalykas. Todėl siekiant kvalifikuoti tarp šalių susiklosčiusius sutartinius santykius kaip mišrius teisinius santykius, turinčius nuomos ir rangos sutarties elementų, turi būti nustatyta, kad šalys susitarė ir dėl tam tikro darbo rezultato pagaminimo arba perdavimo ar kitokių darbų atlikimo, kurių metu sukurtas rezultatas perduodamas užsakovui. Nors, šalims sutartyje detalios aptarus negyvenamųjų patalpų įrengimo pagal nuomininko poreikius tvarką, gali susidaryti įspūdis, kad šalys kartu susitaria ir dėl tam tikro darbo rezultato perdavimo, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad nuomotojas yra tas asmuo, kuris valdo negyvenamąsias patalpas nuosavybės ar kitu teisėtu pagrindu ir turi tikslą tokias patalpas perduoti nuomininkui laikinai jas valdyti ir (ar) jomis naudotis, todėl paprastai jo tikslas nėra atlikti tam tikrus darbus ir juos perduoti kaip darbų rezultatą; nuomininko tikslas taip pat yra gauti ne darbų rezultatą, o išsinuomoti negyvenamąsias patalpas. Šalys gali siekti susitarti ir kitaip, tačiau tokia šalių valia sutartimi turi būti aiškiai išreikšta.

Nagrinėtoje byloje aiškinant sudarytos sutarties turinį nebuvo nustatytas būtinas rangos teisinių santykių požymis – susitarimas dėl darbo rezultato kaip savarankiško objekto perdavimo atsakovėms. Tokia sutarties sąlygos struktūra, kai joje kalbama apie tai, kad nuomotojas skirs tam tikras sumas ir nuomininkas jas kompensuos, nurodo ne užsakovo kaip rangos sutarties šalies mokamą kainą už perduotą darbų rezultatą, bet nuomos objekto įrengimo išlaidų pasidalijimą tarp nuomotojo ir nuomininko. Bylą nagrinėjusių teismų padarytos priešingos išvados, kad sutartis turėjo ir rangos požymių, negalėjo patvirtinti vien tik tai, kad patalpų įrengimo darbai priskiriami statybos darbams, ir ieškovės elgesys išrašant PVM sąskaitas faktūras už statybos darbus.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas teismų procesinius sprendimus panaikino ir perdavė bylą nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-286-1075/2023

Nemokumo teisė

Dėl galimybės kasacine tvarka skųsti teismo nutartį dėl bankroto proceso vykdymo ne teismo tvarka

Pareiškėja (kreditorė) teismo prašė panaikinti bendrovės kreditorių susirinkimo sprendimą dėl bendrovės bankroto procedūros vykdymo ne teismo tvarka ir nutraukti bendrovės bankroto procesą ne teismo tvarka.

Pirmosios instancijos teismas pareiškėjos skundą atmetė, apeliacinės – panaikinęs pirmosios instancijos teismo nutartį, pripažino negaliojančiu bendrovės kreditorių susirinkimo sprendimą ir bendrovės bankroto procesą ne teismo tvarka nutraukė. Bendrovė pateikė kasacinį skundą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad kreditorių susirinkimo sprendimas vykdyti bankroto procesą ne teismo tvarka pagal savo sukeltą pasekmę iš esmės atitinka pirmosios instancijos teismo nutartį, kuria išsprendžiamas klausimas dėl juridinio asmens nemokumo (bankroto) bylos iškėlimo. Toks kreditorių susirinkimo sprendimas sukelia Juridinių asmenų nemokumo įstatyme nustatytas juridinio asmens bankroto bylos iškėlimo pasekmes, įskaitant susijusias su juridinio asmens turtu, įsipareigojimų vykdymu, valdymo organų kompetencija, turto administravimu ir realizavimu. Tuo atveju, kai ginčas juridinių asmenų nemokumo procese kyla dėl kreditorių susirinkimo sprendimo dėl bankroto proceso ne teismo tvarka vykdymo (tokio proceso inicijavimo), jo teisėtumo teisminę kontrolę atlieka pirmosios instancijos teismas, o jo priimta nutartis dėl kreditorių susirinkimo teisėtumo vertinimo gali būti skundžiama apeliacinės instancijos teismui.

Pripažinus, kad kasacine tvarka gali būti skundžiama apeliacinės instancijos nutartis, kuria išnagrinėtas skundas dėl kreditorių susirinkimo sprendimo bankroto procesą vykdyti ne teismo tvarka teisėtumo, tai reikštų, kad tokio juridinio asmens bankroto procedūros iš esmės nebūtų vykdomos byla nagrinėjant kasaciniame teisme, o tai gali lemti neigiamas pasekmes nemokumo proceso veiksmingumui ir efektyviam bankroto procedūrų atlikimui. Juridinių asmenų nemokumo proceso inicijavimo stadijoje priimami tarpiniai sprendimai, kuriais nustatoma, kokių būdu turi būti sprendžiamos juridinio asmens nemokumo problemos. Vienas tokių tarpinių sprendimų yra sprendimas dėl juridinio asmens nemokumo bylos proceso pradėjimo (nemokumo bylos iškėlimo).

Kasacinis teismas nurodė, kad apeliacinės instancijos teismo nutartis, kuria išspręstas klausimas dėl pirmosios instancijos teismo nutarties, kuria išnagrinėtas skundas dėl kreditorių susirinkimo sprendimo bankroto procesą vykdyti ne teismo tvarka, teisėtumo, kasacine tvarka nėra skundžiama.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas kasacinį procesą dėl apeliacinės instancijos teismo nutarties nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-308-313/2023

Dėl fizinio asmens bankroto bylos pabaigos ir nutraukimo

Pareiškėjos (bankrutuojančio fizinio asmens) bankroto administratorė pateikė teismui prašymą užbaigti bankroto bylą.

Kreditorė prašė bankroto bylą nutraukti, kadangi, gavusi pareiškėjos mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo aktą, patikrino viešai prieinamus duomenis ir nustatė, jog pareiškėja mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo laikotarpiu nuo kreditorių ir administratorės sąmoningai ir nesąžiningai nuslėpė turtą – mažosios bendrijos nario teises ir pajamas, gautas per šią bendriją vykdytą profesinę veiklą.

Pirmosios instancijos teismas kreditorės prašymą dėl bankroto bylos nutraukimo atmetė; pareiškėjos bankroto bylą baigė ir nurašė kreditorių finansinius reikalavimus. Apeliacinės instancijos teismas pirmosios instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad kreditorė savo atsisakymą pasirašyti mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo aktą siejo su Lietuvos Respublikos fizinio asmens bankroto įstatymo (toliau – FABI) 10 straipsnio 1 dalies 6 punktu, pagal kurį bankroto byla gali būti nutraukta, kai fizinis asmuo nuslepia nuo bankroto administratoriaus bankroto proceso metu gautas lėšas ir kitą turtą, kurių vertė

viršija vieną bazinės socialinės išmokos dydį per mėnesį, ir tai gali pakenkti kreditorių interesams ar turėti įtakos fizinio asmens mokumui atkurti. Kreditorė taip pat paaiškino atsisakymo pasirašyti mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo aktą priežastis. Taigi byla nagrinėjė teismai turėjo nuosekliai iširti ir įvertinti šias priežastis, jų atitiktį tikrovei, svarumą ir įvertinti, ar jos nesudaro pagrindo nutraukti fizinio asmens bankroto bylą.

Kasacinis teismas išaiškino, kad fizinio asmens turtinės padėties, susijusios su jo kaip juridinio asmens dalyvio statusu, teigiamas vertės pokytis laikytinas „kitu turtu“ FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 6 punkto prasme. Dėl to tokiu atveju, kai bankrutuojantis fizinis asmuo yra juridinio asmens dalyvis, jo turimų dalyvio teisių vertė (pvz., turimų akcijų, pajų, nario, dalininko teisių vertė) ir jos pokytis turi būti apskaičiuojami, ir, jei vertės pokytis viršija FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 6 punkte nustatytą dydį per atitinkamą laikotarpį, bankrutuojantis asmuo privalo apie tai pranešti bankroto administratoriui. Jei apie tokį turtą bankrutuojantis asmuo nepraneša bankroto administratoriui, konstatuotina, kad jis tokį turtą nuslėpė nuo kreditorių, todėl toks elgesys gali būti pripažįstamas nesąžiningu, nepaisant to, kad informacija apie fizinio asmens ryšius su juridiniu asmeniu ir per jį vykdomą veiklą yra viešai prieinama.

Taip pat kasacinėje byloje pažymėta, kad, atsižvelgiant į suvaržytą bankrutuojančio fizinio asmens padėtį ir mokumo plano įgyvendinimo trukmę (3 metai), informacija apie bankrutuojančio fizinio asmens turtinės padėties, susijusios su jo, kaip juridinio asmens dalyvio, statusu, teigiamą vertės pokytį, jei šis viršija FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 6 punkte nustatytą dydį atitinkamu laikotarpiu, bankroto administratoriui turėtų būti pateikiama iki parengiant mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo aktą. Bet kuriuo atveju šios informacijos pateikimo terminas turėtų būti protingas ir sudaryti galimybę išspręsti klausimą dėl mokumo atkūrimo plane užfiksuoto fizinio asmens ir jo kreditorių susitarimo pakeitimo, be kita ko, pakoreguojant kreditoriams išmokėtinų lėšų dydį.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos nutartį ir perdavė bylą šiam teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-279-969/2023

Civilinio proceso teisė

Dėl procesinių dokumentų įteikimo atsakovui

Atsakovas prašė teismo atnaujinti procesą civilinėje byloje, išnagrinėtoje pagal jo pilnametės dukters (ieškovės) ieškinį dėl išlaikymo priteisimo, kol ji studijuos universitete. Teisme buvo nuspręsta, kad atsakovas turi mokėti dukteriai išlaikymą, tačiau atsakovas teigė apie pradėtą teismo procesą nežinojęs, nes Lietuvoje jau seniai negyveno, o teismas, sprendęs klausimą dėl išlaikymo priteisimo, nepakankamai stengėsi išsiaiškinti jo gyvenamąją vietą. Pareiškėjo teigimu, jo dalyvavimas teisme būtų galėjęs turėti įtakos teismo sprendimui.

Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai netenkino atsakovo prašymo atnaujinti procesą, nusprendę, kad sprendimą dėl išlaikymo pilnamečiam vaikui priteisimo priėmęs teismas, siekdamas atsakovui įteikti procesinius dokumentus, dėjo visas pastangas, kad atsakovas būtų informuotas apie teismo procesą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad pagal EŽTT praktiką dokumentų įteikimas viešo paskelbimo būdu yra priimtinas tik tada, kai nacionalinis teismas yra įsitikinęs, kad negalima nustatyti asmens adreso ir kad asmuo visiškai neliks be gynybos priemonių. Vadinasi, nagrinėtoje byloje teismai turėjo atidžiai įvertinti, ar buvo imtasi visų galimų priemonių ieškant asmens, ir tik tuomet, kai nėra jokios kitos galimybės, naudoti viešo paskelbimo būdą. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad ieškovė buvo pateikusi tam tikros informacijos apie galimą atsakovo buvimo vietą užsienyje, teismas pripažino, kad ieškovė turėjo informaciją apie tai, kuri institucija Vokietijoje galėtų suteikti informaciją apie atsakovo gyvenamąją vietą, todėl teismui tai galėjo būti vienas iš papildomų būdų, kuriais buvo galima bandyti nustatyti atsakovo gyvenamąją vietą.

Kasacinis teismas taip pat atkreipė dėmesį, kad pareiškėjas prašyme atnaujinti procesą nurodė, jog jis buvo pasiekiamas per socialinį tinklą „Facebook“, todėl galėjo būti informuotas apie pradėtą

teismo procesą per socialinio tinklo programėlę „Messenger“. Kasacinis teismas pažymėjo, kad socialiniai tinklai šiomis dienomis yra svarbus komunikacijos įrankis, leidžiantis žmonėms bendrauti ir dalintis informacija nepriklausomai nuo jų geografinės padėties. Tai, kad socialiniai tinklai yra naudojami bendrauti ir dalintis informacija, nereiškia, kad teismo procesiniai dokumentai turi būti įteikiami per šiuos tinklus, tačiau bylos šalys gali viena kitą informuoti naudodamosi socialiniais tinklais apie pradėtus ar tęsiamus veiksmus teismo procese; nagrinėtoje byloje teismai neįsitikino, kad ieškovė tokias galimybes būtų išnaudojusi. Kasacinėje byloje nuspręsta, kad tokių papildomų tiriamojo pobūdžio veiksmų neatlikimas lėmė tai, jog teismo sprendimas dėl išlaikymo pilnamečiam vaikui priteisimo buvo priimtas atsakovui nežinant apie prieš jį pradėtą teismo procesą. Prašymą dėl proceso atnaujinimo nagrinėję teismai pernelyg formaliai taikė proceso atnaujinimą reglamentuojančias teisės normas, padarė nepagrįstą išvadą, kad nebuvo pažeista procesinių dokumentų įteikimo atsakovui tvarka.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas teismų procesinius sprendimus panaikino, procesą išnagrinėtoje civilinėje byloje dėl aiškios proceso teisės normos taikymo klaidos atnaujino ir perdavė atnaujintą bylą nagrinėti atitinkamam apylinkės teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-285-378/2023

Dėl teismo priimto siurprizinio sprendimo

Ieškovė (draudimo bendrovė) kreipėsi į teismą, prašydama jai iš atsakovės (vežėjos) priteisti žalos atlyginimą už tai, kad atsakovė, įsipareigojusi iš Nyderlandų į Lietuvą atvežti kompiuterių krovinį, dalį jo prarado.

Pirmosios instancijos teismas ieškovės ieškinį patenkino, nustatęs, kad vilkikas, kuriuo buvo gabenamas kroviny, ilgiausiai tamsiu paros metu stovėjo vežėjai priklausančioje aikštelėje, ir vežėja joje nesiėmė elementarių saugos priemonių. Apeliacinės instancijos teismas, priešingai nei pirmosios instancijos teismas, vertino, kad atsakovei priklausanči aikštelė buvo apsaugota. Tačiau apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad vilkikas stovėjo ne šioje aikštelėje, o greta esančioje galimai nesaugioje aikštelėje. Dėl to apeliacinės instancijos teismas pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad atsakovės veiksmai kvalifikuotini kaip itin neatsargūs, prilyginami tyčiniams.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad teismo praktikoje ne kartą buvo pabrėžtas su teise į teisingą teismą siejamas draudimas priimti siurprizinį, t. y. bylos šaliai netikėtą, sprendimą. Nors aplinkybė, kad teismas priėmė siurprizinį sprendimą, nėra laikoma absoliučiu sprendimo negaliojimo pagrindu, teismui priėmus tokį sprendimą kiekvienu atveju yra reikalinga įvertinti, ar šis proceso normų pažeidimas galėjo nulemti neteisingą bylos išnagrinėjimą.

Kasacinis teismas nurodė, jog byloje nebuvo kilęs ginčas dėl faktinės aplinkybės, kad vilkikas, kuriuo buvo gabenamas pavogtas kroviny, paskutinę naktį prieš tai, kai buvo nustatyta, jog kroviny iš dalies prarastas, buvo saugomas būtent atsakovei priklausančioje aikštelėje, todėl šalys negalėjo numatyti, kad bylą rašytinio proceso tvarka išnagrinėjęs apeliacinės instancijos teismas ims spręsti klausimus, dėl kurių byloje nebuvo ginčo, ir taip padarys šalims netikėtą išvadą, kad vilkikas buvo saugomas kitoje aikštelėje. Apeliacinės instancijos teismas ne tik vertino šalių byloje neįrodinėtą aplinkybę, bet ir rėmėsi jomis sprenddamas bylai esminę reikšmę turintį klausimą, ar atsakovės veiksmai atitinka Tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvencijoje nustatytas sąlygas, kai vežėjui negali būti taikoma ribota atsakomybė už prarastą krovinį. Taigi byloje nustatyta siurprizine ir šalims netikėta aplinkybe teismas pagrindė savo apsisprendimą dėl atsakovės veiksmų kvalifikavimo ir remdamasis ja atmetė atsakovės apeliacinį skundą. Kasacinis teismas nusprendė, kad teismui pagrindus išvadas aplinkybėmis, kurios byloje nebuvo atskleistos ir dėl kurių šalys negalėjo pateikti savo argumentų, paaiškinimų ir įrodymų, byloje galėjo būti priimtas neteisingas sprendimas.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti šiam teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-284-611/2023

Dėl nutarties, kuria patenkintas pareiškimas dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo, apskundimo

Pirmosios instancijos teismas sprendimu už akių ieškinį dėl skolos ir palūkanų priteisimo tenkino, priėmė papildomą sprendimą dėl bylinėjimosi išlaidų. Atsakovei pateikus pareiškimą dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo, pirmosios instancijos teismas jo netenkino. Apeliacinės instancijos teismas šią pirmosios instancijos teismo nutartį panaikino ir atsakovės pareiškimą dėl sprendimo už akių bei papildomo teismo sprendimo peržiūrėjimo tenkino, juos panaikino, atnaujino civilinės bylos nagrinėjimą iš esmės ir perdavė bylą nagrinėti pirmosios instancijos teismui; taip pat priteisė atsakovei iš ieškovės bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Ieškovė dėl šios apeliacinės instancijos teismo nutarties pateikė kasacinį skundą.

Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į CPK 288 straipsnio 6 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą, pažymėjo, kad atskiruoju skundu gali būti skundžiama tik teismo nutartis, kuria netenkintas pareiškimas dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo. Teismo nutartis, kuria patenkintas pareiškimas dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo ir atnaujintas bylos nagrinėjimas, negalėtų būti skundžiama atskiruoju skundu, nes jos apskundimo galimybės CPK nenustato ir ji neužkerta kelio tolesnei bylos eigai. Teismo nutartis, kuri negalėtų būti skundžiama apeliacine tvarka (atskiruoju skundu), negali būti ir savarankiškas kasacijos objektas. Taigi apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis, kuria patenkintas atsakovės pareiškimas dėl sprendimo už akių ir papildomo teismo sprendimo peržiūrėjimo, negali būti savarankiškas kasacijos objektas, todėl kasacinis procesas dėl šios nutarties dalies nutrauktinas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų kasacinis teismas nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas, nutartimi atnaujindamas bylos nagrinėjimą iš esmės, tačiau priteisdamas atsakovei iš ieškovės bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, kol nebuvo priimtas galutinis teismo sprendimas, netinkamai aiškino ir taikė proceso teisės normas, reglamentuojančias bylinėjimosi išlaidų paskirstymą, ir nukrypo nuo kasacinio teismo šiuo klausimu formuojamos praktikos. Bylinėjimosi išlaidų, susijusių su teismo sprendimo už akių peržiūrėjimu, taip pat ir kitų bylos šalių turėtų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas spręstinas pirmosios instancijos teismui priimant baigiamąjį teismo procesinį sprendimą.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas kasacinį procesą dėl atitinkamos apeliacinės instancijos teismo nutarties dalies nutraukė, kitą apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį panaikino.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-299-313/2023

Dėl nutarties, kuria išspręstas tarptautinės jurisdikcijos klausimas, apskundimo

Ieškovė pareiškė ieškinį dėl atsakovų sudarytų sandorių pripažinimo negaliojančiais. Atsakovas (kasatorius) pateikė prašymą ieškinį palikti nenagrinėtą kaip neteisingą Lietuvos Respublikos teismams.

Pirmosios instancijos teismas atsakovo prašymą atmetė. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismo nutartys, kuriomis atsisakoma palikti pareiškimą nenagrinėtą, apeliacine tvarka neskundžiamos, todėl apeliacinį procesą, pradėtą pagal atsakovo atskirąjį skundą, nutraukė.

Kasacinis teismas nurodė, kad galimybė skusti tarpines teismo nutartis atskirai nuo baigiamojo akto yra išimtinio pobūdžio. Būtinybė peržiūrėti tam tikras tarpines nutartis nedelsiant gali kilti dėl jų sukeltamų teisinių pasekmių, taip pat klausimų, kurie išsprendžiami šiomis tarpinėmis nutartimis, įtakos tolesnei bylos eigai ar paties teismo proceso ir jo rezultato teisėtumui.

Tarptautinės jurisdikcijos klausimo išsprendimas, skirtingai nei teisingumo tarp nacionalinių teismų nustatymo atveju, lemia šalių procesinių teisių apimtį, nes pripažinus, kad ieškinytis yra teisingas kitos valstybės teismams, nagrinėjant ginčą bus taikomi teismo vietos valstybės civilinio proceso įstatymai. Dėl to netinkamas šio klausimo išsprendimas reikštų esminį proceso teisės normų pažeidimą.

Kasacinis teismas, įvertinęs padarinius, galinčius atsirasti nepagrįstai priėmus ieškinį su tarptautiniu elementu, konstatavo, kad tokia teismo nutartis, kuria ieškinytis su tarptautiniu elementu

pripažįstamas teismingu Lietuvos Respublikos teismams, gali būti apeliacijos objektu ir ji gali būti skundžiama atskiruoju skundu atskirai nuo teismo sprendimo.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perdavė bylą dėl pirmosios instancijos teismo nutarties dalies, kuria atmestas atsakovo prašymas palikti ieškinį nenagrinėtą kaip teisingą kitos valstybės teismams, nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-288-969/2023

Vykdyimo procesas

Dėl antstolio teisės į atlygį ir jo dydį

Pareiškėja kreipėsi į teismą, skųsdama antstolio veiksmus dėl atlygio antstoliui apskaičiavimo, susiklosčius situacijai, kai pasibaigus raginime įvykdyti vykdomąjį dokumentą nustatytam terminui skolininkas su išieškotoju sudarė taikos sutartį dėl mokestinės nepriemokos mokėjimo tvarkos, tačiau neišsprendė vykdymo išlaidų paskirstymo ir apmokėjimo klausimo.

Pirmosios instancijos teismas pareiškėjos skundą tenkino iš dalies ir sumažino antstolio apskaičiuotą ir jam mokėtiną atlygį. Apeliacinės instancijos teismas nutartį paliko nepakeistą.

Kasacinis teismas išaiškino, kad suma, dėl kurios sumokėjimo ateityje šalys susitarė taikos sutartimi, negali būti prilyginama priverstinio vykdymo procese išieškotai sumai (neatsižvelgiant į tai, ar ją išieškojo antstolis ar skolininkas priverstinio vykdymo procese pats sumokėjo skolą arba kitaip atsiskaitė su išieškotoju), nes skola išieškotojui nebuvo sumokėta, išieškotojo reikalavimo teisė skolininkui dėl skolos sumokėjimo išliko. Priešingas aiškinimas – kad suma, dėl kurios sumokėjimo ateityje šalys susitarė taikos sutartimi, yra priverstinio vykdymo procese išieškota suma ir nuo jos turi būti skaičiuojamas atlygis antstoliui, reikštų, jog antstolis du kartus gali gauti atlygį už priverstinį tos pačios sumos išieškojimą, nes jeigu skolininkas nevykdytų taikos sutartimi prisiimtų įsipareigojimų dėl skolos sumokėjimo, dėl priverstinio tokių įsipareigojimų įvykdymo išieškotojui kreipusis į antstolį, pastarasis įgytų teisę į atlygį už priverstinį skolos išieškojimą.

Sprendžiant dėl atlygio antstoliui dydžio, kai teisę išieškoti atlygį iš skolininko antstolis įgyja pagal Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymu Nr. 1R-352 patvirtintos Sprendimų vykdymo instrukcijos 167 punktą, turi būti nustatyta priverstinio vykdymo procese išieškota suma (neatsižvelgiant į tai, ar ją išieškojo antstolis, ar skolininkas priverstinio vykdymo procese pats sumokėjo skolą arba kitaip atsiskaitė su išieškotoju). Todėl pagal Sprendimų vykdymo instrukcijos 167 punktą išieškota skola yra pinigų sumos, kurią taikos sutartimi skolininkas įsipareigojo sumokėti išieškotojui iki taikos sutarties pasirašymo (patvirtinimo) ir tokį įsipareigojimą įvykdė, taip pat ir pagal skolos padengimo sutartį skolininko turto, perduoto išieškotojui nuosavybės teise už turtinę skolą, kaina.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad Sprendimų vykdymo instrukcijos 164 ir 167 punktuose įtvirtintas teisinis reguliavimas, nustatantis vykdymo išlaidų, be kita ko, ir atlygio antstoliui, apmokėjimo ir išieškojimo iš skolininko tvarką, nekonkuruoja su šios instrukcijos 113 punkte įtvirtintu teisiniu reguliavimu, kadangi pastarasis punktas taikomas apskaičiuojant atlygį antstoliui, jeigu buvo išieškota mažesnė suma nei visa skola su vykdymo išlaidomis.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus ir perdavė bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-172-403/2023

Viešieji pirkimai

Dėl reikalavimų pirkimo objektui atitikties nediskriminavimo ir lygiateisiškumo principams

Ieškovė prašė teismo pripažinti neteisėtomis ir panaikinti atsakovo (perkančiosios organizacijos) tarptautinio viešojo pirkimo, atlikto atviro konkurso būdu, pirkimo sąlygų (techninės specifikacijos) dalis, kuriose apibūdinamas pirkimo objektas – reagentų rinkiniai mikroorganizmams aptikti BAX® sistema Q7; rinkinys turi būti tinkamas naudoti su BAX® sistema Q7.

Bylą nagrinėję teismai ieškinį atmetė. Teismai nusprendė, kad atsakovas neperka kokio nors konkretaus gamintojo reagentų, perkančiajai organizacijai svarbu, kad įsigijami reagentai būtų tinkami naudoti su jos turima įranga, kuri atsakovui įsigijus ieškovės siūlomus kitus reagentus, taptų nereikalinga.

Nagrinėtoje byloje kasacinis teismas atsižvelgė į tai, kad atsakovo siekiamus įsigyti reagentus tyrimams atlikti gamino ir galėjo siūlyti tik vienas gamintojas, kurio pagamintą BAX® sistemos Q7 įrangą turi įsigijęs atsakovas. Dėl šios priežasties ieškovė negalėjo dalyvauti konkurse, nes neprekiavo šiais reagentais (nebuvo gamintojo tiekėja), todėl siūlė atsakovui kitą įrangą panaudoti pagrindais ir su šia įranga naudojamus reagentus. Tai, kad vieno gamintojo gaminius visame pasaulyje platina 163 tiekėjai, atstovaujantys tam pačiam gamintojui, pasak teisėjų kolegijos, neįrodo, kad ginčijamomis techninės specifikacijos sąlygomis nebuvo pažeistas imperatyvus reikalavimas užtikrinti konkurenciją ir nediskriminuoti tiekėjų.

Kasacinis teismas nurodė, kad konkretaus modelio, tiekimo šaltinio ar konkretaus proceso, būdingo konkretaus ekonominės veiklos vykdytojo tiekiamiems produktams ar teikiamoms paslaugoms, nurodymas techninėje specifikacijoje leidžiamas tik išimtiniais atvejais, t. y. tik tuomet, kai neįmanoma reikalavimų viešojo pirkimo objektui apibūdinti pagal Viešųjų pirkimų įstatymo 37 straipsnio 4 dalyje nurodytus techninės specifikacijos rengimo būdus, tačiau tokiais atvejais privaloma viešojo pirkimo sąlygose nurodyti, kad tiekėjai turi galimybę pateikti lygiavertį objektą nurodytam viešojo pirkimo sąlygose. Atsakovo argumentas, kad jis turi 2008 metais įsigijęs įrangą, nėra pakankama priežastis tuos tyrimus atlikti tik su turima įranga. Užtikrinant sąžiningos konkurencijos principą tokioje situacijoje pirkimo dokumentuose turėjo būti nurodyta, kad tiekėjai gali siūlyti tokius reagentus, kokių prašo perkančioji organizacija, arba lygiaverčius reagentus (siūlant reagentus reikiamiems tyrimams atlikti kartu su analizatoriumi panaudai).

Konstatavęs, kad ginčo viešojo pirkimo dokumentai parengti pažeidžiant Viešųjų pirkimų įstatymą, ir tai, kad viešojo pirkimo sutartis sudaryta pažeidžiant imperatyvias įstatymo nuostatas, t. y. draudimą sudaryti sutartį teismo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių galiojimo laikotarpiu, kasacinis teismas nusprendė teismų procesinius sprendimus panaikinti ir sudarytą viešojo pirkimo sutartį pripažinti niekine ir negaliojančia.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-337-916/2023

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt